

Reilu ja hallittu maahanmuuttopolitiikka

SDP:n maahanmuuttotyöryhmän raportti

SDP. Kansan edustaja.

Elokuu 2010

Sisällysluettelo

SDP:n maahanmuuttopolitiikan peruslinja

Raportin keskeiset ehdotukset

Esipuhe: Maassa maan tavalla

1 Suomi kansainvälistyy

2 Tavoitteena hallittu työperäinen maahanmuutto

- 2.1 Heikkenevä huoltosuhde
- 2.2 Valvontaa lisättävä
- 2.3 Saatavuusharkinta säilytettävä
- 2.4 Villi vuokratyö kuriin ja verot Suomeen
- 2.5 Paluumuuttoa edistettävä
- 2.6 Työntekijöiden oikeuksia vahvistettava Euroopan unionissa
- 2.7 Ihmiskauppa pysäytettävä

3 Suomi kantaa vastuunsa hädässä olevista ihmisistä

- 3.1 Käsittelyn nopeuttaminen ja perusteettomien hakemusten ehkäisy
- 3.2 EU:n yhteinen turvapaikkapolitiikka
- 3.3 Kuntapaikat ja korvaukset
- 3.4 Perheen yhdistäminen
- 3.5 Ilmastokatastrofi ja pakolaisuus

4 Kotoutuminen - rikastavaan yhteiselo

- 4.1 Nopea kartoitus ja kotoutumissuunnitelman laatiminen
- 4.2 Kielen oppiminen
- 4.3 Maahanmuuttajalasten kotoutuminen
- 4.4 Osaamisen tunnistaminen ja työllistyminen
- 4.5 Erilaisia asumistarpeita
- 4.6 Ghettoutumisen estäminen
- 4.7 Kotouttamisen rahoitus ja vastuu

SDP:n maahanmuuttopolitiikan peruslinja

1. Työperäisen maahanmuuttopolitiikan on jatkossakin perustuttava aitoon työvoimatarpeeseen ja sen tulee olla hallittua. Ulkomaista työvoimaa tarvitaan täydentämään suomalaista työvoimaa. Kolmansista maista tulevien työntekijöiden saataavuusharkinta tulee säilyttää.
2. Suomen vastaanottamien pakolaisten määrä tulee säilyttää nykyisellään.
3. Suomen turvapaikkapolitiikan tulee olla linjassa muiden Pohjoismaiden turvapaikkakäytäntöjen kanssa.
4. Ihmisille on tarjottava nykyistä tehokkaampia kotouttamis- ja työllistymispolkuja.

Raportin keskeiset ehdotukset

Työperäinen maahanmuutto

- Ulkomaalaisasioista on annettava eduskunnalle selonteko vielä tällä vaalikaudella. Selonteko maahanmuuttokysymyksistä on jatkossa syytä antaa kerran vaalikaudessa.
- Ulkomaisen työvoiman tuleva tarve ja rekrytoinnin pelisääntöjä on jatkossa arvioitava ja kehitettävä toimialakohtaisesti valtiovallan ja työmarkkinajärjestöjen välisissä neuvotteluissa.
- Valvovien viranomaisten, kuten keskusrikospoliisin, verohallinnon ja aluehallintoviraston työsuojelun resursseja on vahvistettava ja tuottavuusohjelman nimissä tapahtuvasta henkilöstövähennyksistä pidättäydyttävä.
- Ulkomaalaistarkastajien määrä pitäisi kaksinkertaistaa ja tilaajavastuutarkastajien työnkuvaa laajentaa niin, että he voisivat tarkastaa tilaajavastuulakipykälien lisäksi työehtosopimuksen ehtojen täyttymistä.
- Luottamusmiesten ja työsuojeluvaltuutettujen tiedonsaantioikeuksia on lisättävä työpaikoilla, jotta on enemmän mahdollisuuksia valvoa työehtojen noudattamista työpaikoilla.
- Viranomaisyhteistyö pitää uudelleen järjestää siten, että Verohallintoon perustetaan pysyvä harmaan talouden selvityskeskus.

- Pidetään kiinni nykyisestä työvoiman saatavuusharkinnasta, jossa työ- ja elinkeinotoimiston tulee selvittää, ettei työluvan myöntäminen kolmansista maista tulevalle henkilölle estä sopivan Suomessa asuvan henkilön työllistymistä.
- Ulkomaisten yritysten tulisi tehdä ennakkoilmoitus Suomeen lähettämistään työntekijöistä asianomaiselle työsuojeluviranomaisille.
- Ulkomaisen työvoiman verojen maksun varmistamiseksi rakennustyömailla pakollisena pidettävään valokuvalliseen tunnustekorttiin on lisättävä verottajalta saatu veronumero.
- Suomessa toimivat ulkomaiset työnantajat tulee velvoittaa rekisteröitymään Suomeen.
- Ulkomainen työvoima tulee verotukseen liittyvien oikeuksien ja velvoitteiden osalta asettaa samaan asemaan kuin kotimainen.
- Ulkosuomalaiset ja potentiaaliset paluumuuttajat muodostavat tärkeän työvoimapotentialin.
- Ammattiliitoille on annettava kanneoikeus, jotta Suomeen töihin tulevan ei tarvitse itse olla aktiivinen, mikäli väärinkäytöksiä ja työehtojen polkemista ilmenee.

Pakolaiset ja turvapaikanhakijat

- SDP:n mielestä valmius pakolaisten vastaanottaminen on osa suomalaiseen kulttuuriin kuuluvaa kansainvälistä solidaarisuutta ja määrä tulee säilyttää nykyisellään.
- EU:ssa on määriteltävä yksi yhteinen turvapaikkamenettely, yhteiset kansainvälisen suojelun myöntämisperusteet ja yhtenäinen suojeluasema.
- Turvapaikkahakemusten käsittelyä on nopeutettava lisäämällä käsittelijöiden määrää. Kielteisestä turvapaikkapäätöksestä johtuvat käännytykset on myös pantava toimeen nykyistä nopeammin.
- Kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita EU-kansalaisia ei tule siirtää kunnallisen toimeentulotuen piiriin, vaan heidät tulee pitää vastaanottopalvelujen piirissä maasta poistumiseen saakka.
- Suomen tulee pyrkiä saattamaan voimaan kahdenvälisiä palautussopimuksia sellaisten maiden kanssa, joissa olosuhteet ovat parantuneet ja turvapaikanhakijoiden paluu alkuperämaihin on mahdollista.
- On varmistettava, että laittomasti Eurooppaan saapuneet kolmansien valtioiden kansalaiset ja turvapaikanhakijat saavat asianmukaisen kohtelun ja ylläpidon siinä jäsenvaltiossa, johon he ensiksi saapuvat.

- EU:n yhteistyötä laittoman maahanmuuton lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa on tiivistettävä. Tavoitteena tulee olla, että kyseiset maat sitoutuisivat tehostamaan toimintaansa laittoman maahanmuuton ennalta ehkäisyssä ja torjunnassa hyvässä yhteistyössä EU:n rajavalvontaviraston kanssa. Vuoropuhelun avulla voidaan myös löytää keinoja puuttua maastamuuton syihin.
- Kuntien turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanotto kangertelee ja kuntien välillä on suuriakin eroja. Kuntakorvausten taso on nostettava vastaamaan kustannustennousua samalla kun järjestelmää on uudistettava. Kunnille maksettavia laskennallisia korvauksia on suoritettava pääsääntöisesti neljän vuoden ajalta nykyisen kolmen vuoden sijaan. Erityisen haavoittuvien ryhmien ja hätätapausten osalta korvausten tulee olla kaksinkertaiset. Erityistä tukea, esimerkiksi pitkäaikaisairausta potevan osalta valtion korvausajan tulee kestää niin kauan kuin tarve vaatii. nykyinen 10 vuoden maksimiaika tulee poistaa.
- Kuntakorvausten saamisen edellytykseksi tulee asettaa se, että kunnalla on kotouttamisohjelman ohella myös voimassaoleva vastaanottosopimus.
- Vailla huoltajaa maahan saapuneille oleskeluluvan saaneille alaikäisille on laadittava yksilöllinen kotoutumissuunnitelma, joka turvaa kotoutumista edistävää koulutusta ja muita palveluja jatkuvaluonteisesti.
- Perheenyhdistämissä koskeva lainsäädäntö on päivitettävä vastaamaan paremmin eurooppalaisia käytäntöjä siten, että perheenyhdistämisen takia Suomeen tulevien on jatkossa maksettava osa matkakuluistaan itse.
- Kansainvälisen yhteisön tulee yhdessä laatia suunnitelma globaaliin ilmastopakolaisuuteen varautumiseksi. Ennaltaehkäiseviin toimiin on ryhdyttävä jo nyt osana kehitysyhteistyötä ja ns. jatkumotoimintaa.

Kotoutuminen

- Kotoutuminen on vuorovaikutuksellinen prosessi, joka edellyttää myönteistä ja rakentavaa asennetta myös kantasuomalaisilta. Koulujen kansainvälisellä kasvatustyöllä on tässä yhteydessä tärkeä merkitys.
- Jokaisella maahanmuuttajalla riippumatta maahanmuuttoperusteesta on annettava mahdollisuus opiskella suomea tai ruotsia.
- Jotta jokaisella Suomeen saapuvalla olisi mahdollisuus hankkia riittävät tiedolliset edellytykset osallistua yhteiskuntaelämään, on heille tarjottava tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Yhteiskuntaopetukseen kuuluisi pureutumista demokraattisiin arvoihin ja oikeusvaltioon, tietoa hyvinvointivaltion toiminnasta sekä arjen kysymyksistä.
- Kaikille Suomeen muuttaville on varhaisessa vaiheessa tehtävä alkukartoitus, jossa määritellään henkilön osaaminen ja erityiset palvelutarpeet.

- Maahanmuuttajille on opetettava heidän omaa äidinkieltään, koska se vahvistaa heidän osaamistaan ja identiteettiään.
- Maahanmuuttajanaikaisille on luotava matalan kynnyksen opiskelumahdollisuuksia esim. leikkipuistojen tai koulujen yhteyteen.
- Maahanmuuttajataustaisten opettajien kelpoisuusvaatimuksiin ja pätevytyymiseen Suomessa on löydyttävä joustavat ja tapauskohtaiset ratkaisut.
- Heikon koulutaustan omaaville, yläasteikäisinä tai sitä vanhempina Suomeen tulleille lapsille ja nuorille tulee laatia oma opetussuunnitelma.
- Ulkomaisten tutkintojen tunnistaminen ja pääsy jatko- tai täydennyskoulutukseen on sujuttava joustavammin ja virtaviivaisemmin.
- Maahanmuuttaja-asiakkaille on perustettava erityisiä yritysneuvontapisteitä sekä käynnistettävä yrittäjyysohjelmia.
- Tavoitteeksi tulee asettaa maahanmuuttajien työllisyysasteen nostaminen ja työttömyyden puolittaminen. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin ryhmiin, joiden työllisyysasteet ovat matalat.
- Maahanmuuttajien asumisessa on tärkeää huolehtia kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen riittävästä tarjonnasta ja tasapainoisesta sekä kattavasta seudullisesta jakautumisesta.
- Kaupunkiseutujen kehittämisessä on harjoitettava positiivista diskriminaatiota. Toisin sanoen määrärahoja pitää kohdentaa alueille, joilla on korkea työttömyys, paljon vuokralla asuvia ihmisiä ja korkea maahanmuuttajien osuus väestöstä.
- Maahanmuuttoasioiden rahoituksen ja vastuun jakautuminen eri ministeriöiden välille on ongelma. Uusia hallinnollisia ratkaisuja tehtäessä on tärkeää, että asiat, rahoitus ja vastuu olisivat samassa paikassa.

Maassa maan tavalla

Puolueemme on käynyt vilkasta keskustelua maahanmuuttopolitiikasta. Tämä keskustelu on lisännyt tietoa maahanmuuton luonteesta, sen mahdollisuuksista ja haasteista. Avoin keskustelu ja eri näkökulmien punninta on ollut edellytys aidosti yhteisten johtopäätösten tekemiselle.

Avasimme keskustelua SDP:n puheenjohtajapäivillä Vantaalla maaliskuussa. Avoimen keskustelun hengessä esitin omia näkemyksiäni maahanmuuttopolitiikasta. Puheen johtajatuksena oli ihmisarvon puolustaminen. Keskustelunavaukseeni kuului seuraavat viisi teesiä:

1. Ihmisarvo kuuluu kaikille - syntyperästä riippumatta.
2. Suomalaisiin saa rakastua ja suomalaiset saavat rakastua yli rajojen.
3. Suomeen saa tulla tekemään töitä, jos töitä on.
4. Suomelta saa pyytää apua, jos on hätä.
5. Maassa maan tavalla - kaikkien on noudatettava Suomen lakeja ja työehtoja.

Ihmisarvo kuuluu kaikille. Tämä on SDP:n poliittisen toiminnan ydin. Ketään ei saa syrjiä. Rasismi ja kaikenlainen väkivalta on tuomittavaa eikä kuulu suomalaisuuteen. Samalla maahanmuuttopolitiikasta on kuitenkin uskallettava käydä asiapohjaista ja avointa keskustelua. Ongelmista on voitava puhua avoimesti, jotta niihin voidaan myös löytää ratkaisut. Maahanmuuttajien kotouttaminen edellyttää aktiivista politiikkaa, jonka toteuttamisesta hallitus ei voi paeta vastuutaan keskustelijoita nimittelemällä.

Suomalaisiin saa rakastua. Avioliitto ja muut perhesyyt ovat keskeinen syy oleskeluluvan myöntämiseen. Perheenyhdistämisissä on pyrittävä tiukkaan, mutta kansan oikeudentajun mukaiseen linjaan, joka kohtelee ihmisiä aina yksilöinä. Alaikäisten turvapaikanhakijoiden iänmäärittämiseen sekä taustojen selvittämiseen on kuitenkin kiinnitettävä aiempaa enemmän huomiota.

Suomeen saa tulla töihin, jos on töitä. Hyvinvointivaltion ylläpitäminen edellyttää pidemmällä aikavälillä työperäistä maahanmuuttoa, kun kantaväestömme ikääntyy kiihtyvällä tahdilla. Työperäisen maahanmuuton rooli on täydentää Suomesta jo löytyvää työvoimaa, ei olla sen korvaajana. EU:n ulkopuolelta tulevien osalta on pidettävä kiinni työlupamenettelystä ja työvoiman tarvearviosta myös jatkossa. Ensi vaalikauden osalta on selvää, että päähaasteemme on täällä jo olevien työllistäminen. Työperäisen maahanmuuton aktiivinen lisääminen ei ole ajankohtaista. Hallitus jäi vanhentuneen ohjelmansa vangiksi, kun se toi eduskuntaan esityksen antaa työnantajalle oikeuden tuoda EU:n ulkopuolelta työvoimaa vapaasti, vaikka alalla olisi ennestään työttömiä.

Suomelta saa pyytää apua, jos on hätä. Kansainväliseen solidaarisuuteen kuuluu, että kannamme vastuuta maailman hädänalaisista ihmisistä. Siksi kiintiöpakolaisten ja turvapaikkaa tarvitsevien vastaanottamista on jatkettava. On huolehdittava siitä, että kuntien mahdollisuudet vastaanottaa pakolaisia ovat kunnossa. Samalla maahanmuuttoviranomaisten resurssien on oltava kunnossa, jotta turvapaikkapäätökset voidaan käsitellä kohtuullisessa ajassa. Turvapaikanhakijoiden vapaaehtoisen paluun ohjelmia pitää kehittää, koska moni haluaa palata kotiin kriisin rauhoittuessa.

Maassa maan tavalla. Suomessa on noudatettava suomalaisia lakeja, työehtoja ja pelisääntöjä. Erilaisten kulttuuritottumusten varjolla tehtävät ihmisoikeusloukkaukset, kuten rituaalisilpomiset tai kunniaväkivalta, ovat yhtä tuomittavia kuin muutkin ihmisoikeusloukkaukset. Ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttäjiä emme missään oloissa Suomeen halua. Hyväksikäytön estämiseen onkin kiinnitettävä nykyistä huomattavasti enemmän huomiota: Harmaata taloutta ja vierastyövoiman asiatonta käyttöä on määrätietoisesti torjuttava. Kaikilla työntekijöillä Suomessa pitää olla samat työ- ja palkkaehdot. Hallituksen toimet, kuten valvontaresurssien vähentäminen, ovat lisänneet riskiä kaksien työmarkkinoiden synnylle. Kielikoulutuksen resursseja on lisättävä, koska kielitaito on tärkeä edellytys kotoutumiselle ja työllistymiselle.

Nämä periaatteet heijastuvat asiakirjan esittelemässä ohjelmatyössä. Uskon, että näillä periaatteilla on vankka tuki sekä Suomen kantaväestön että maahanmuuttajien keskuudessa.

Esitimme hallitukselle huhtikuussa, että se antaisi keväällä selonteon maahanmuuttopolitiikasta ja että eduskunnassa käytäisiin keväällä maahanmuuttopolitiikasta kokonaisvaltainen keskustelu yksittäisten lakiesitysten rinnalla. Sitä kautta kaikki eduskunnan puolueet olisivat voineet avoimesti esittää näkemyksensä suomalaisen maahanmuuttopolitiikan nykytilasta ja tulevaisuuden haasteista.

Hallituksella ei riittänyt rohkeutta maahanmuuttopolitiikan avoimeen käsittelyyn selonteon muodossa. Kun tätä keskustelua ei käyty eduskunnassa keväällä, se käydään nyt osana eduskuntavaalikeskustelua. Keskustelun tukahduttaminen lisäisi vain väärää tietoa ja ruokkisi epäluuloja. Demokratian kannalta tärkeintä on, että keskustelu käydään tavalla tai toisella.

Jutta Urpilainen
SDP:n puheenjohtaja

1 Suomi kansainvälistyy

SDP on suvaitsevaisuuden ja vapauden liike. Olemme myös Suomen kansainvälisin puolue. On Suomen etu, että saamme uutta luovuutta ja asiantuntemusta suomalaiseen työelämään. Maahamme muuttaneet tuottavat palveluita ja luovat uutta yritystoimintaa. Maahanmuutto Suomeen ja Suomesta muihin maihin on osa kansainvälistymistä.

Olemme sitoutuneet Suomen EU-jäsenyyteen, johon liittyy työvoiman vapaa liikkuvuus EU:n alueella - ETA-alue mukaan lukien. Tämä lisää myös suomalaisten vapautta ja valinnan mahdollisuuksia. Samaan aikaan Suomi on pitänyt kiinni työvoiman tarveharkinnasta, kun puhutaan työntekijöistä EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta.

Suomalaiset ovat itse perinteisesti olleet innokkaita lähtemään maailmalle paremman elämän ja elintason sekä työn perässä. Toista maailmansotaa edeltänyt maastamuutto suuntautui pääasiassa Pohjois-Amerikkaan. Sodan jälkeen lähteneistä 80 prosenttia on muuttanut Ruotsiin. Viimeisen sadan vuoden aikana yli miljoona suomalaista on muuttanut muihin maihin. Maastamuutto on suuntautunut maihin, joissa on ollut kasvava työvoiman tarve. Palanneita on 20-40 % riippuen ajankohdasta ja kohdemaasta. On arvioitu, että ilman Suomesta pois suuntautuvaa siirtolaisuutta maassamme olisi nykyään 6-7 miljoonaa asukasta.

Sdp näkee Suomeen suuntautuvassa maahan muutossa paljon myönteisiä mahdollisuuksia. Maahanmuutto rikastaa yhteiskuntaamme sekä taloudellisesti että kulttuurisesti. SDP:n mielestä maahanmuuttajien syrjintää tai marginalisoimista ei voi hyväksyä missään oloissa. Syrjiminen vaikeuttaa kotoutumista ja myrkyttää yhteiskunnallisen ilmapiirin.

Maahanmuuttoon liittyy myös haasteita. Vain kiinnittämällä epäkohtiin huomiota ja keskustelemalla niistä, voidaan välttää ongelmien kärjistymisen ja maahanmuuttoon liittyvien ei-toivottujen lieveilmiöiden, kuten ennakkoluulojen lisääntyminen.

SDP haluaa edistää hallittua ja osallisuutta korostavaa maahanmuuttopolitiikkaa, jossa tunnustamme kansainväliset velvoitteemme ja jossa maahanmuuttajille tarjoutuu nopeasti mahdollisuus kiinnittyä suomalaiseen yhteiskuntaan kielen osaamisen, työnteon, opiskelun ja asumisen kautta. On muistettava, että kotoutuminen on vuorovaikutuksellinen prosessi, joka edellyttää myönteistä ja rakentavaa asennetta myös kantasuomalaisilta. Koulujen kansainvälisellä kasvatustyöllä on tässä yhteydessä tärkeä merkitys. Maahanmuuttajien palkka- ja työehtojen sekä sosiaalisten oikeuksien turvaaminen ovat onnistuneen maahanmuuttopolitiikan edellytyksiä.

Fakta

Maahanmuuttajat Suomessa

Vuonna 2009 Suomeen muutti 26 700 henkilöä, joista 8 612 oli Suomen kansalaisia. Suomesta ulkomaille muutti 12 150 henkilöä. Maahanmuutto siis kasvatti Suomen väkilukua 14 550 henkilöllä. EU:n ulkopuolelta Suomeen työhön tulevien osuus oli alle 4000 henkilöä vuonna 2009. Vuonna 2008 työntekijän oleskelulupaa haki vajaa 7000 henkilöä.

Perhesiteet on viime vuosikymmeninä ollut suurin yksittäinen Suomeen tulon syy. Muita tulosyitä ovat pakolaisuus, paluumuutto, opiskelu ja työ. Paluumuutto on 90-luvun jälkeen vähentynyt, opiskelun ja työn perässä tulleiden määrä kasvanut. Kaikkien perhesiteen perusteella tehtyjen oleskelulupahakemusten määrä kasvoi vuonna 2009 15 % vuodentakaisesta 8 509 henkilöön. Vuonna 2009 perhesiteen perusteella haettavien lupien määrä oli 42 % kaikista hakemuksista ja työn perusteella haettujen oleskelulupien määrä oli noin 30 % kaikista hakemuksista.

Maahanmuuttajat asuvat pääasiassa Etelä-Suomessa: 80 % maahanmuuttajista asuu Turku-Tampere akselin eteläpuolella. Vuosina 2005-2008 Helsingin seudun muuttovoitosta 90 prosenttia koostuu vieraskielisestä väestöstä. Heidän osuutensa koko seudun väestöstä oli 7,5 prosenttia vuodenvaihteessa 2008/2009. Vuonna 2025 Helsingin väestöstä 20-25 % arvioidaan olevan maahanmuuttajia.

Vuonna 2009 suurimmat työperäisten oleskelulupien hakijakansalaisuudet olivat Venäjä (1 096), Ukraina (438), Kiina (319), Turkki (237), Kroatia (220), Thaimaa (168) ja Filippiinit (150). Oleskelulupahakemusten "muu peruste" kategoriassa Venäjän ja Kiinan lisäksi kärkeen nousivat Intia (693) ja Yhdysvallat (286). "Muu peruste" koskee valtaosin työperäistä maahanmuuttoa; kyse on henkilöistä, jotka eivät tarvitse työntekijän oleskelulupaa, vaan voivat työskennellä Suomessa tavallisella oleskeluluvalla. Venäjää lukuun ottamatta Suomen lähialueen maat eivät näy näissä luvuissa EU:n vapaan liikkuvuuden vuoksi. SAK:n arvioiden mukaan EU/ETA maista Suomessa työskenteli määräaikaisesti 35 000-50 000 työntekijää vuonna 2009.

Väestörekisterikeskuksen mukaan vuodenvaihteessa 2009-2010 Suomessa asui 155 705 ulkomaan kansalaista. Heidän osuutensa Suomen väestöstä on noin 3 prosenttia. Noin 1/3 Suomessa asuvista ulkomaan kansalaisista on venäläisiä ja virolaisia. Muut suuremmat ryhmät ovat ruotsalaisia, somalialaisia ja kiinalaisia.

Suurimmat ulkomaiset kieliryhmät 31.12.2009	Suurimmat maahanmuuttajaryhmät syntymävaltion mukaan 31.12.2009:
venäjä 51 683	Entinen Neuvostoliitto 47 307
viro 25 096	Ruotsi 30 966
englanti 12 063	Viro 21 761
somali 11 681	Venäjä 7 339
arabia 9 682	Somalia 7 110
kurdi 7 135	Kiina 6 591
kiina 7 078	Irak 6 180
albania 6 737	Thaimaa 6 108
	Entinen Jugoslavia 6 074
	Saksa 5 770

2 Tavoitteena hallittu työperäinen maahanmuutto

SDP:n mielestä työperäisen maahanmuuttopolitiikan on jatkossakin perustuttava aitoon työvoimatarpeeseen ja sen tulee olla hallittua. Ulkomaista työvoimaa tarvitaan täydentämään suomalaista työvoimaa. Kansainvälisten yritysten henkilöstön sisäisen työkierron eri maissa sijaitsevien toimintayksikköjen välillä tulee kuitenkin olla mahdollista ilman ylimääräistä byrokratiaa.

Ulkomaisen työvoiman tuleva tarve ja rekrytoinnin pelisääntöjä on jatkossa arvioitava ja kehitettävä toimialakohtaisesti valtiovallan ja työmarkkinajärjestöjen välisissä neuvotte- luissa. Avoimet eurooppalaiset työmarkkinat ovat luontevin kanava tarvittavan ulkomai- sen työvoiman rekrytointiin.

Ulkomailta Suomeen tulleilla työntekijöillä on oikeus samoihin palkka- ja työehtoihin kuin suomalaisilla ja heitä on informoitava oikeuksistaan. On myös muistettava, että Suomi ei ota vastaan vain työvoimaa, vaan monista kulttuureista tulevia ihmisiä ja per- heitä, joita meidän tulee kohdella tasavertaisina yhteisön jäseninä.

Maahanmuuttajien osallistuminen ammattiyhdistystoimintaan lisää työntekijöiden välistä yhteenkuuluvuutta ja helpottaa puuttumista ongelmiin. Ammattiyhdistysliikkeen on pa- nostettava enemmän maahanmuuttajien tavoittamiseen ja heidän etujensa valvomiseen.

Hallittuun työperäiseen maahanmuuttoon sisältyy se, että huolehditaan Suomessa jo asuvien maahanmuuttajien kotoutumisesta sekä työllistymisestä. SDP:n tavoite on maa- hanmuuttajien korkean työttömyyden vähentäminen ja erityisesti maahanmuuttajanaisten työllisyysasteen nostaminen. Työnantajien, työyhteisöjen ja työvoimaviranomaisten positiivisella asenteella on suuri merkitys maahanmuuttajien työllistymisen kannalta.

Palkkatyön ohella maahanmuuttajia on kannustettava ryhtymään yrittäjiksi. Suomessa on n. 6500 maahanmuuttajayritystä (2,6 prosenttia yrityskannasta), jotka työllistävät 20 500 henkilöä. Yli 60 prosenttia näistä yrityksistä on perustettu 2000-luvulla. Enemmistö maahanmuuttajayrityksistä keskittyy palvelualoille. Maahanmuuttajat tarvitsevat erityi- sesti apua yrityksen perustamisvaiheessa selviytyäkseen siihen liittyvästä paperityöstä. Apua ja neuvontaa tulee tarjota Ely-keskuksissa ja yrittäjäjärjestöissä.

Maahanmuuttajien työmarkkina-asema kohenee maassaolovuosien karttuessa, silloin kun kielitaito, ammattitaito, kulttuuriset taidot ja suhdeverkosto mukautuvat uuden yhteis- kunnan olosuhteisiin. Maahanmuuton julkistaloudellista vaikutusta tulisikin tarkastella sukupolvien yli, sillä 2. sukupolven maahanmuuttajien oletetaan työllistyvän ja integroi- tuvan paremmin kuin vanhempansa.

Maahanmuuttajien omat voimavarat on tunnistettava paremmin. Saapuessaan Suomeen maahanmuuttajilla on erilaista inhimillistä pääomaa: aikaisempaa työkokemusta, koulu- tusta, kielitaitoa sekä kulttuurien tuntemusta. Suomeen tulevat opiskelijat muodostavat myös varteenotettavan työvoimapotentialin.

Työn perässä muuttavat ihmiset eivät ole kasvottomia tuotannontekijöitä vaan ihmisiä. Heitä ei voi laittaa varastoon, silloin kun työnantaja ei heitä tarvitse. SDP:n mielestä työnantajan on osallistuttava rekrytoimansa ulkomaisen työntekijänsä kotouttamisesta sekä esimerkiksi kielikoulutuksesta ja tulkkauksesta aiheutuviin kustannuksiin.

2.1 Heikkenevä huoltosuhte

Tulevina vuosina työelämästä poistuu enemmän ihmisiä kuin sinne tulee uusia. Huoltosuhteen korjaaminen ja julkisen talouden kestävyysvaje edellyttävät ripeitä toimia työllisyysasteen nostamiseksi kaikissa ikäryhmissä, työn tuottavuuden parantamista, työurien pidentämistä, sekä työperäistä maahanmuuttoa.

SDP:n tavoitteena on työllisyysasteen nostaminen 75 prosenttiin. Korkean työttömyyden takia Suomella on suuri työvoimavaranto (ml työttömät maahanmuuttajat), jota hyödyntämällä huoltosuhteen vinoutumistakin voidaan paikata. Myös alityöllistetyille ja pätkätyöntekijöille on tarjottava mahdollisuus lisätyöhön. Haluamme rakentaa siltoja työelämään aktiivisella työvoimapolitiikalla, joka myös sitouttaa oma-aloitteelliseen toimintaan. Tähän liittyvät myös olennaisesti panostukset maahanmuuttajien työllistämiseen.

Työn tuottavuutta on jatkuvasti kohotettava osaamista ja ammattitaitoa kehittämällä, uutta teknologiaa hyödyntämällä ja panostamalla tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Kun työntekijöille annetaan mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen, työn tuottavuuskin kasvaa.

Huoltosuhteen parantaminen edellyttää nykyistä aktiivisemmän työllisyyspolitiikan lisäksi työurien pidentämistä alku- ja loppupäästä. Nuorten siirtymistä opiskelusta työelämään on nopeutettava mm. parantamalla opiskelijoiden työelämävalmiuksia. Työelämän laatua on puolestaan parannettava helpottamalla työn ja vapaa-ajan yhteensovittamista ja vahvistamalla esimiesosaamista. Työyhteisöjä on kehitettävä työssä jaksamisen lisäämiseksi, tarvittaessa ikääntyneillä työntekijöillä on oltava mahdollisuus kevennettyyn työpanokseen.

Elinkeinoelämämme elinvoiman lisäämiseksi sekä alakohtaisesti ilmenevän työvoimapuulan, huoltosuhteen vinouman ja sitä kautta julkisen talouden kestävyysvajeen korjaamiseksi tarvitsemme myös työperäistä maahanmuuttoa. Maahanmuuton on vahvistettava julkista taloutta ja maahanmuuttajien osalta tavoitteena tulee olla mahdollisimman hyvä työllistyminen yleisin palkkaehdoin. Pelkkä maahanmuuton lisääminen ei ratkaise taloudellisia haasteitamme, vaan myös muuttajien työmarkkinaedellytyksiin on kiinnitettävä huomiota. Työperäisen maahanmuuton sääntelyssä on otettava huomioon alakohmainen suhdannetilanne.

2.2 Valvontaa lisättävä

Ulkomaalaisten työntekijöiden oikeuksien toteutumista ei pidä jättää heikon valvonnan ja hyvän tahdon varaan. Uhkana on, että Suomeen syntyy halpatyömarkkinat, joilla ulkomaalaisia työntekijöitä käytetään häikäilemättä hyväksi.

Tällaiset kahden kerroksen epäreilut työmarkkinat ovat jo todellisuutta esimerkiksi rakennusalalla. Aikaisemmin muilla rikollisuudenaloilla, kuten huumekaupassa toimineet järjestäytyneet rikollisryhmät, ovat viime vuosina laajentaneet toimintaansa rakennusalan harmaaseen talouteen. Tässä toiminnassa tuotot ovat erittäin hyvät, kiinnijäämisriski pieni ja mahdolliset tuomiot selvästi alhaisempia kuin huumerekoksissa.

Työntekijöiden hyväksikäytön ja ihmiskaupan estäminen on koko yhteiskunnan etu. Yritykset, jotka eivät maksa veroja ja sosiaaliturvamaksuja eivätkä työehtosopimuksen mukaista palkkaa työntekijöille, vaikeuttavat rehellisesti toimivien yritysten ja yhteisöjen toimintaedellytyksiä. Toimenpiteitä harmaan talouden kitkemiseksi on vahvistettava, jotta voidaan lisätä kansalaisten luottamusta siihen, että kaikkia kohdellaan tasavertaisesti. Samalla torjutaan vastakkainasettelua kotimaisen ja ulkomaisen työvoiman välillä ja ehkäistään suomalaisten epäluuloja ulkomaalaisia kohtaan.

Työsuojeluviranomaisten, poliisin ja rajavartiolaitoksen valvontaresurssit ovat tällä hetkellä niin vähäisiä, että työvoiman hyväksikäytön osalta kiinnijäämisen riski Suomessa on pieni. Nykyinen hallitus on suhtautunut välinpitämättömästi harmaaseen talouteen. Tällä hallituskaudella harmaan talouden ehkäisemisen resursseja on supistettu mm. lakkauttamalla ulkomaalaisen työvoiman tutkintayksikkö PUT ja vähentämällä tuottavuusohjelman kautta työsuojeluviranomaisten valvontaresursseja. Keskusrikospoliisin henkilökunta harjoittaa nykyisin ulkomaalaisen työvoiman valvontaa muun toiminnan ohessa, mutta panostus ei ole enää entisellään, kun erillinen yksikkö lakkautettiin. Keskusrikospoliisin ulkomaisen työvoiman valvontayksikkö onkin saatava uudelleen toimimaan riittävästi resursoituna.

SDP pitää välttämättömänä, että valvovien viranomaisten, kuten keskusrikospoliisin, verohallinnon ja aluehallintoviraston työsuojelun resursseja vahvistetaan ja tuottavuusohjelman nimissä tapahtuvasta henkilöstövähennyksistä pidättäydytään. Ulkomaalaistarkastajien määrä pitäisi kaksinkertaistaa ja tilaajavastuutarkastajien työnkuvaa laajentaa niin, että he voisivat tarkastaa tilaajavastuulakipykälien lisäksi työehtosopimuksen ehtojen täyttymistä. Myös luottamusmiesten ja työsuojeluvaltuutettujen tiedonsaantioikeuksia on lisättävä työpaikoilla, jotta on enemmän mahdollisuuksia valvoa työehtojen noudattamista työpaikoilla.

SDP vaatii lakia harmaan talouden selvityskeskuksesta. Viranomaisyhteistyö pitää uudelleen järjestää siten, että Verohallintoon perustetaan pysyvä harmaan talouden selvityskeskus. Selvityskeskuksen tehtävä on edistää harmaan talouden torjuntaa tuottamalla ja jakamalla tietoa harmaasta taloudesta ja sen torjunnan keinoista. Selvityskeskuselle annetaan oma tiedonsaantioikeus ja oikeus yhdistellä eri rekistereistä saatuja tietoja.

2.3 Saatavuusharkinta säilytettävä

Voimassa olevan ulkomaalaislain mukaan Suomessa olevilla työntekijöillä on etusija työpaikkoja täytettäessä. Hallitus esittää nyt lakimuutosta, jossa tästä periaatteesta luovutaan. Tähän ei korkean työttömyyden oloissa ole perusteita. SDP haluaa pitää kiinni nykyisestä työvoiman saatavuusharkinnasta, jossa työ- ja elinkeinotoimiston tulee selvittää, ettei työluvun myöntäminen kolmansista maista tulevalle henkilölle estä sopivan Suomessa asuvan henkilön työllistymistä. Lupajärjestelmään tehtiin jo poikkeuksia joidenkin alojen osalta SDP:n ollessa hallituksessa. SDP pitää kiinni periaatteesta, että kun avoimia työpaikkoja täytetään, Suomessa asuvien, olivat he sitten kantasuomalaisia tai maahanmuuttajataustaisia, kuuluu olla etusijalla työvoimaa rekrytoitaessa.

Työntekijöiden oleskelulupia koskevien Työ- ja elinkeinotoimistojen myönteisten päätösten määrä on laskenut viime vuosina, koska työvoimaa on työttömyyden takia löytynyt Suomestakin. Vuonna 2007 myönteisiä päätöksiä oli 90 prosenttia ja vuonna 2008 86 prosenttia. Vuonna 2009 työttömyys paheni ja työntekijöiden myönteisten oleskelulupapäätösten määrä laski 42,7 prosenttiin ja kielteisten päätösten määrä kasvoi vastaavasti 26,9 prosenttiin. Osittain myönteisiä päätöksiä oli vuonna 2009 29,1 prosenttia.

SDP pitää nykyistä työlupakäytäntöä EU:n ulkopuolelta tulevien työntekijöiden osalta perusteltuna. Tällä hetkellä työntekijän oleskelulupa myönnetään vuodeksi kerrallaan ja vain erityisen painavista syistä pidemmäksi ajaksi. Hallitus esittää nyt lakimuutosta, jossa luvat jatkossa myönnettäisiin jopa viideksi vuodeksi kerrallaan. Lakimuutos johtaisi siihen, ettei viranomaisilla ole luvan myöntämisen jälkeen mitään mahdollisuutta valvoa työehtojen noudattamista tai työsuhteen jatkumista. Myöntäessään jatkolupaa työlu-paysikkö pystyy nykyisin selvittämään työehtojen noudattamista jälkikäteen. Tämä jälkivalvonta ehkäisee tehokkaasti työehtojen polkemista. Hallituksen esittämät muutokset ovat työntekijöiden kannalta heikennyksiä nykytilanteeseen; ne heikentävät työntekijöiden asemaa työmarkkinoilla ja mahdollistavat työehtojen polkemisen.

2.4 Villi vuokratyö kuriin ja verot Suomeen

Vuokratyön käyttö on laajentunut tilapäisestä työvoiman käytöstä korvaamaan osittain vakituista ja omaa työvoimaa. Erityisiä ongelmia on liittynyt ulkomaisen vuokratyövoiman käyttöön, kuten alipalkkausta, työaikakirjanpidon puutteita ja ylityökorvausten maksamatta jättämistä. Tällainen kehitys vääristää työmarkkinoita ja luo epätervettä kilpailua työehtojen kustannuksella.

Ulkomaisen vuokratyövoiman käyttöä on säädeltävä tiukemmin. SDP:n mielestä ulkomaisten yritysten on jatkossa tehtävä ennakoilmoitus Suomeen lähettämistään työntekijöistä asianomaiselle työsuojeluviranomaisille. Suomessa toimivat ulkomaiset työnantajat tulee myös velvoittaa rekisteröitymään Suomeen. Tämä helpottaisi viranomaisten valvontatehtävää ja ennaltaehkäisisi ulkomaisen työvoiman väärinkäyttöä. Valvonnan kannalta on hyvin tärkeää, että maahanmuuttoviranomaiset saavat tiedon työsuhteessa tapahtuvista olennaisista muutoksista. Valvovalle viranomaiselle on myös jatkossa ilmoitettava työsuhteen päättymisen syy. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä seuraisi sanktio.

Rakennustyömailla työskentelevillä pitää nykyisin olla kuvallinen tunnistekortti, jossa on työntekijän ja työnantajan nimi. Korttia voitaisiin täydentää verottajan antamalla veronumerolla. Yksittäinen lähetetty työntekijä maksaisi veroennakkoa ulkomaisten työntekijöiden ns. älytilille tai vaihtoehtoisesti työnantaja maksaisi veron työntekijän puolesta. Numeron perusteella tarkastaja voisi reaaliaikaisesti selvittää esimerkiksi puhelimella, onko veronumero todellinen ja mitä sen perusteella on maksettu.

Oletus, että monesti kielitaidoton työntekijä oma-aloitteisesti ilmoittautuu verotoimistoon ja maksaa veronsa, ei toimi. Monen ulkomaalaisen työntekijän verot jäävät maksamatta. Kiireellisin uudistustarve liittyykin tällä hetkellä ns. lähetettyjen työntekijöiden ongelmat veronmaksun kanssa.

Ulkomainen työvoima tulee verotukseen liittyvien oikeuksien ja velvoitteiden osalta asettaa samaan asemaan kuin kotimainen. Suomessa tulee jonkun tahon vastata ulkomaisten vuokratyöntekijöiden ja aliurakoitsijoiden työntekijöiden palkoista toimitettavista ennakkopidätyksistä tai lähdeveroista sekä sosiaaliturvamaksuista riippumatta siitä, onko heidän työnantajallaan täällä kiinteää toimipaikkaa. Vastuu velvoitteiden hoitamisesta tulee olla joko ulkomaisen työnantajan täällä olevalle edustajalla tai työn tilaajalla.

Tilaajavastuulaki velvoittaa alihankinta- tai vuokratyön tilaajan selvittämään sopimus-kumppaninsa taustat ja valmiuden hoitaa lainmukaisia velvoitteitaan. Selvityksen pyytäminen on vakuutusturva työn tilaavalle työnantajalle ja takuu siitä, että yrityksessä toimitaan rehellisesti. Laki on tietyiltä osin jäänyt liian epämääräiseksi ja sitä tulisikin tiukentaa. Nykyisin selvityksen pyytämistä ei nimittäin edellytetä tilaavalta yritykseltä, jos alihankkijayrityksen toiminta on "vakiintunutta". Tilaavalla yrityksellä ja lakia tulkitsevilla viranomaisilla lain vakiintuneisuus -kohta on epäselvä ja vaikea tulkita, ja siksi se on poistettava. Tilaajavastuulain rikkomisesta on myös sakotettava ankarammin ja varmistettava, että poliisilla ja syyttäjällä on riittävät resurssit ja osaaminen käytössään.

2.5 Paluumuuttoa edistettävä

Suomen historiassa voidaan erottaa useita jaksoja, jolloin siirtolaisuudesta on tullut kansanvaellus. Merkittävin muuttoaalto alkoi 1860-luvulla ja jatkui 1930-luvulle. Tällöin suomalaiset muuttivat lähinnä Pohjois-Amerikkaan. Kaikkiaan Pohjois-Amerikkaan laskeetaan ennen toista maailmansotaa menneen noin 370 000 suomalaista.

Seuraava vastaavan suuruinen aalto oli Ruotsiin muutto 1950-luvulta 1970-luvun puoleen väliin. Vuosina 1968-1970 muuttoaalto oli niin voimakas, n. 100 000 suomalaisen muuttaessa Ruotsiin, että Suomen väkiluku jopa pieneni. Ruotsiin muuton keskeinen taustatekijä oli Suomen elinkeinorakenteen nopea muutos ja sodanjälkeisten suurten ikäluokkien samanaikainen tulo työelämään, mikä johti vaikeaan työttömyystilanteeseen. Oma merkityksensä oli myös Suomessa vuonna 1967 toteutetulla devalvaatiolla, joka lisäsi huomattavasti maiden välisiä nimellispalkkaeroja. Kaiken kaikkiaan noin 535 000 suomalaista muutti Ruotsiin vuosina 1945-1999.

Ulkosuomalaiset ja potentiaaliset paluumuuttajat muodostavat tärkeän työvoimapotentialin. Arviot ulkosuomalaisten määrästä vaihtelevat, mutta joidenkin arvioiden mukaan maailmalla on jopa miljoona työikäistä suomalaistaustaista ihmistä. Jo pelkästään pohjoismaista löytyy esimerkiksi tuhansia suomalaisia sairaanhoitajia.

Ulkosuomalaisten kielitaito ja valmiit siteet Suomeen edesauttaisivat työllistymisessä ja kotoutumisessa. Tilanteessa, jossa työvoimatarve on tiedossa, tulisi pyrkiä rekrytoimaan työntekijöitä tästä ryhmästä. Työelämän laatua ja ammatillisia koulutusmahdollisuuksia on parannettava, jotta paluu Suomeen työskentelemään tuntuisi houkuttelevalta. Yhteiskunnan tulee lisäksi tukea työehtojen ja palkkojen sekä muun työelämän laadullista kehittymistä siten, että suomalainen työpaikka on jatkossa kilpailukykyinen. Erityisen tärkeää tämä on hoito- ja hoiva-aloilla, joilla työntekijöistä lähivuosikymmeninä tulee olemaan pulaa.

2.6 Työntekijöiden oikeuksia vahvistettava Euroopan unionissa

Globalisaation aikakaudella jäsenyys Euroopan unionissa antaa Suomelle ratkaisevan tärkeitä mahdollisuuksia ja keinoja omien tavoitteidensa edistämiseen. Sen avulla me olemme vahvempia ratkomaan maailmanlaajuisia ongelmia joiden vaikutukset ovat paikallisia. Euroopan unioni perustuu ihmisoikeuksille, syrjimättömyyden periaatteelle ja jokaisen ihmisen kunnioittamiselle. Yhteiskuntien monimuotoisuus, niin kulttuurinen, kielellinen kuin uskonnollinenkin, on yksi Euroopan suurimmista eduista, mutta myös suuri haaste.

Euroopan unionin jäsenenä Suomi on osa eurooppalaista sisämarkkina-aluetta. Ihmisten, tavaroiden ja palveluiden vapaa liikkuvuus ohjaavat sisämarkkinoiden toimintaa. Suomalaisille yrityksille on tarjoutunut uusia mahdollisuuksia kehittää ja laajentaa liiketoimintaansa, samalla kun ihmisten liikkuminen on helpottunut. EU:ssa tapahtuva ihmisten vapaa liikkuvuus on upea ihmisoikeusvoitto.

Yllä mainittujen myönteisten asioiden ohella EU:n sisäisellä työvoiman ja palveluiden vapaalla liikkuvuudella on ollut työmarkkinoiden kannalta kielteisiä vaikutuksia, kun valvonta ei ole pysynyt perässä nopeassa kehityksessä. Haasteisiin vastaaminen vaatii sekä yhteisiä että kansallisia ponnistuksia. Suomen tulee vaikuttaa EU:ssa siten, että yrityksille ei anneta lupaa toimia vastoin kunkin jäsenmaan työlainsäädäntöä ja sopimuksia. Epäselvästi laaditut direktiivit aiheuttavat sen, että Euroopan yhteisöjen tuomioistuin EYT saa tulkinnoillaan poliittista valtaa, joka kuuluisi poliittisille päättäjille.

EU on tärkeä ja vaikutusvaltainen toimija maailmanlaajuisessa yhteistyössä. EU:n tulee pyrkiä entistä tehokkaammin vaikuttamaan demokratian ja ay-oikeuksien edistämiseen kehittyvissä maissa sekä yhteisten työelämää koskevien pelisääntöjen luomiseen kansainvälisissä instituutioissa.

Liikkuvan työvoiman suojelemiseksi tarvitaan myös maailmanlaajuista säätelyä ja valvontaa. Oikeus järjestäytyä ja neuvotella on perusta, jolle kunnan työpaikkoja luodaan. Tämä oikeus puuttuu puolelta maailman työntekijöistä.

2.7 Ihmiskauppa pysäytettävä

Ihmiskauppa voi luonnehtia siirtolaisuuden "pimeäksi puoleksi", koska sen taustalla vaikuttavat usein samat syyt kuin vapaaehtoisessa tai hyväksyttävässä siirtolaisuudessa: halu etsiä parempaa elämää ja toimeentuloa. Ihmiskauppaan liittyy kuitenkin ihmisten siirtymisen lisäksi eriasteinen pakko tai harhaanjohtaminen, oli kyse sitten seksuaalisesta tai muusta hyväksikäytöstä tai orjuuden kaltaisista olosuhteista.

Kansainvälinen työjärjestö ILO on arvioinut, että maailmassa on 2,5 miljoonaa ihmiskaupan uhria. Joidenkin arvioiden mukaan noin puolet ihmiskaupan uhreista päätyy työvoiman hyväksikäytön kohteeksi. Suomen on todettu olevan sekä ihmiskaupan kauttakulku-että kohdema. Suomen viranomaiset ovat havainneet viitteitä ihmiskaupasta prostituutiossa, rakennustyömailla ja ravintoloissa.

Suomella on vastuu torjua kansainvälistä ihmiskauppaa ja auttaa ihmiskaupan uhreja, jotka ovat päätyneet Suomeen. SDP vaatii lisää resursseja valvontaan, jotta ihmiskauppaa voidaan ennaltaehkäistä nykyistä paremmin. Poliisin, tullin ja rajavartioston saamaton yhteistyö on tässä ratkaisevan tärkeää.

Ihmiskauppaan syyllistyneitä on myös rangaistava nykyistä ankarammin. Ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistöä on tarkistettava siten, että haavoittuneessa tilanteessa olevan ihmisen hyväksikäyttöön työntekijänä voidaan tehokkaasti puuttua. Ranskassa on kiellettyä teettää palkatonta työtä tai työtä, josta saatu korvaus ei lainkaan vastaa työn laatua, käyttämällä hyväkseen toisen haavoittuvaa tai riippuvaa asemaa. Ihmisarvon vastaiset työ- ja elinolosuhteet voivat myös tuoda työn teettäjälle saman tuomion kuin työn teettäminen ilman palkkaa tai liian pientä korvausta vastaan. Pakkotyön teettämisestä seuraa kahden vuoden vankeusrangaistus ja 75 000 euron sakot.

Ammattiliitoilla on merkittävä rooli työrikosten torjumisessa sekä ihmiskaupan uhrien auttamisessa. Ammattiliitoille on annettava kanneoikeus, jotta Suomeen töihin tulevan ei tarvitse itse olla aktiivinen, mikäli väärinkäytöksiä ja työehtojen polkemista ilmenee. Tällä hetkellä ammattiliitto tarvitsee jokaiselta asianosaiselta valtakirjan kanteen nostamiseksi oikeudessa.

Euroopan unionin jäsenmaiden on yhteisillä toimilla pysäytettävä laitton siirtolaisuus ja taisteltava ihmiskauppaa vastaan. SDP kannattaa Euroopan unionin jäsenmaiden tiivistyvää yhteistyötä rajavalvonnassa, jossa toimitaan aktiivisesti ihmiskauppaa harjoittavia verkostoja vastaan ja solmitaan yhteistyösopimuksia kolmansien maiden kanssa.

3 Suomi kantaa vastuunsa hädässä olevista ihmisistä

Maailmassa on yli 40 miljoonaa pakolaista. Ihmiset pakenevat kotiseuduiltaan, koska heitä uhkaa pidätys, kiduttaminen tai jopa kuolema mielipiteidensä, taustansa tai yhteiskunnallisen asemansa takia. Myös luonnonmullistukset, kuivuus ja nälänhätä ajavat ihmisiä pois kotiseuduiltaan pakolaisleireille eri puolilla maailmaa. SDP haluaa sekä torjua pakolaisuuden syitä kansainvälisessä yhteistyössä, että suojella pakolaisiksi joutuneita ihmisiä. Osana rikkaita läntisiä yhteiskuntia Suomen tulee kantaa vastuunsa hädässä olevien ihmisten auttamisesta.

Fakta

Koko maailmassa tehtiin vuonna 2008 yhteensä 768 000 turvapaikkahakemusta. Euroopan maissa turvapaikanhakijoita oli kyseisenä vuonna 330 000. Hakijamäärään vaikuttaa merkittävimmin se, millaisia kriisejä ja konflikteja maailmassa on meneillään. Suurimmillaan Euroopan turvapaikanhakijamäärät olivat Bosnian sodan aikaan vuonna 1992, jolloin Länsi-Eurooppaan tuli 650 000 hakijaa. Vuonna 2009 suurimpia hakijaryhmiä teollisuusmaissa olivat Afganistanin, Irakin ja Somalian kansalaiset.

Suomen turvapaikanhakijoiden määrissä on vuosittain ollut suuria vaihteluita. Viime vuosina vähiten turvapaikanhakijoita oli vuonna 2007 (1 505 hakijaa) ja eniten vuonna 2009 (5 988 hakijaa). Turvapaikka myönnettiin pakolaisstatuksella 116 henkilölle vuonna 2009. Oleskelulupa myönnettiin puolestaan humanitaarisen tai toissijaisen suojelun perusteella hiukan yli 1200 henkilölle.

Suurimmat turvapaikanhakijoiden kansalaisuudet olivat vuonna 2009 Irak (1 195), Somalia (1 180), Bulgaria (739), Venäjän federaatio (602) ja Afganistan (461). Suurin osa venäläishakijoista tulee Tshetsheniasta ja sen naapuritasavalloista. Tehtyjen myönteisten päätösten osalta suurimmat ryhmät olivat Somalia (548) ja Irak (495). Kaikki bulgarialaisia turvapaikanhakijoita koskevat päätökset olivat kielteisiä.

Turvapaikanhakijoille myönnettävä tuki on 1.2.2010 lähtien 30 prosenttia pienempi kuin vähimmäistoi-meentulotuki. Esimerkiksi yksinasuvan, aikuisen turvapaikanhakijan toimeentulotuki on 292 euroa kuukaudessa. Toimeentulotuella vastaanottokeskuksessa asuvan turvapaikanhakijan on katettava ruoka, vaatteet, hygienia, liikkumisensa ja muut henkilökohtaiset menot. Lapsilisään tai esimerkiksi opintotukeen turvapaikanhakijat eivät ole oikeutettuja. Mikäli turvapaikanhakija saa vastaanottokeskuksessa päivittäiset ateriat, vähennetään toimeentulotuen perusosasta 79 prosenttia.

Kotoutumistukena maksettava työmarkkinatuki määräytyy samoin perustein ja on samansuuruinen kuin tavallinen työmarkkinatuki. Työmarkkinatuen kotoutumistukena maksaa Kansaneläkelaitos, jonka valtio rahoittaa kokonaisuudessaan. Kotoutumistukea haetaan Kansaneläkelaitoksen toimistosta samalla tavoin kuin työmarkkinatukea. Toimeentulotuen kotoutumistukena myöntää kunta. Vuonna 2009 Kansaneläkelaitos maksoi työmarkkinatukea kotoutumistukena 14 404 saajalle, kun vuonna 2008 saajia oli 13 135. Vuonna 2009 maksettujen kotoutumistukien yhteismäärä oli noin 74 miljoonaa euroa. Asiakkaan ensimmäisiä työhallinnon laatimia kotoutumissuunnitelmia tehtiin vuoden 2009 aikana 6270.

Suomen vastaanottamat pakolaiset statuksen mukaan

	2006	2007	2008	2009
kiintiöpakolaiset	547	657	749	769
myönt. päätöksen saaneet tp-hakijat	435	763	908	1266
perheen yhdistämiset	160	373	562	576
YHTEENSÄ	1142	1763	2219	2611

Pakolaisuus- ja turvapaikkapolitiikkamme perustuu kansainvälisille oikeusperiaatteille, jotka ilmenevät YK:n ihmisoikeusjulistuksesta, Geneven pakolaisuussopimuksesta sekä EU:n perusoikeuskirjasta. Geneven pakolaisten oikeudellista asemaa koskeva vuoden 1951 yleissopimus määrittelee viisi vainon syytä: alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen sekä poliittisen mielipiteen.

Suomen pakolais- ja turvapaikkapolitiikan on oltava humaania, oikeudenmukaista ja johdonmukaista sekä linjassa muiden Pohjoismaiden turvapaikkakäytäntöjen kanssa. SDP:n mielestä Suomen tulee edistää sellaisen EU:n yhteisen turvapaikkajärjestelmän luomista, jossa turvapaikanhakijoiden kohtelu ja turvapaikkojen myöntämisperusteet ovat samat kaikissa jäsenvaltioissa. Yhteistä vastuuta pakolaisista tulee kantaa myös jakamalla vastaanottamisen kustannuksia EU:n jäsenmaiden kesken ottaen huomioon eri maiden vastuulle tulevien pakolaisten määrän.

Suomi ottaa vastaan kiintiöpakolaisia YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n esityksen pohjalta. YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n mukaan kansainvälisiä pakolaisia on noin 16 miljoonaa, joista 10,5 miljoonaa UNHCR:n mandaatin alla. Suomen eduskunnan vuosittain vahvistama pakolaiskiintiö on useana vuonna ollut 750, joista 100 on nk. hätätapauksia. Suurin osa viime vuosina Suomeen tulleista kiintiöpakolaisista on ollut myanmarilaisia, irakilaisia, kongolaisia ja iranilaisia. SDP:n mielestä valmius pakolaisten vastaanottamiseen on osa suomalaiseen kulttuuriin kuuluvaa kansainvälistä solidaarisuutta ja määrä tulee säilyttää nykyisellään. Pakolaisten valintamenettelyä voidaan keventää nojautumalla UNHCR:n asiantuntijuuteen.

Vähentääkseen pakolaisuuden tarvetta Suomi kantaa myös vastuunsa kansainvälisen yhteistyön ja kehitysavun kautta. SDP vaatii kehitysavun nostamista 0,7 % BKT:sta, jotta ihmisiä voidaan paremmin auttaa heidän kotimaassaan. Kehitysyhteistyö on osa humanitaarista apua, joka voi vähentää pakolaisuutta. Pakolaisavun ja kehitysyhteistyön välimaastoon tulee kehittää uudenlaista avustustoimintaa, jossa pyritään ehkäisemään muuttotarvetta synnyttäviä ilmiöitä ja auttamaan ihmisiä mahdollisimman lähellä kotiaan. Merkillä pantavaa on se, että Suomessa työskentelevät ulkomaalaiset lähettävät rahaa kotimaahansa. Tämä raha on globaalissa mittakaavassa jo samaa suuruusluokkaa kuin kehitysapu yhteensä.

3.1 Käsittelyn nopeuttaminen ja perusteettomien hakemusten ehkäisy

Turvapaikkahakemusten käsittelyajat ovat venyneet jopa yli vuoden pituisiksi. Henkilöresurssien väheneminen valtion tuottavuusohjelman johdosta on entisestään viivästyttänyt hakemusten käsittelyä. SDP:n mielestä turvapaikkahakemusten käsittelyä on nopeutettava lisäämällä käsittelijöiden määrää. Suojaa hakeville ihmisille on taattava mahdollisimman hyvä käsittely ja nopea pääsy kotouttamistoimenpiteiden piiriin. Hakemusten sujuva käsittely edellyttää joustavaa ja avointa yhteistyötä viranomaisten välillä. Kielteisestä turvapaikkapäätöksestä johtuvat käännytyskset on myös pantava toimeen nykyistä nopeammin.

Euroopan unionin pitäisi periaatteessa olla turvallinen alue, jossa ihmisoikeuksia odotetaan noudatettavan. Käytännössä EU:n uusien jäsenmaiden joukossa on maita, joissa vähemmistöjä syrjitään ja annetaan heidän elää äärimmäisessä köyhyydessä.

Turvapaikanhakijoille Suomessa taattujen etujen on arveltu houkuttelevan Euroopan unionin kansalaisia Suomeen turvapaikanhakijoiksi. Vuoden 2009 aikana Suomeen tuli 800 turvapaikanhakijaa, jotka olivat unionin kansalaisia. Monet unionin kansalaiset hakivat turvapaikkaa useita kertoja.

Koska EU määritelmällisesti on turvallinen alue, viranomaisilla ei ole perusteita myöntää turvapaikkaa toisesta EU-maasta tulevalle kansalaiselle. EU:n sisältä tulevien turvapaikkahakemukset heikentävät turvapaikkajärjestelmän legitimitettä suomalaisten silmissä. Jotta voisimme käyttää lupa- ja vastaanottoresurssimme todellisessa hätässä olevien auttamiseen, on tärkeää löytää keinot ennaltaehkäistä perusteettomia turvapaikkahakemuksia. Mikäli EU:n kansalainen hakee Suomesta turvapaikkaa, hänen hakemuksensa on käsiteltävä nopeutetussa aikataulussa johdonmukaista menettelyä käyttäen. Kielteisestä päätöksestä johtuva käännytys on pantava toimeen mahdollisimman nopeasti, viimeistään seitsemän päivän kuluessa.

Kielteisen päätöksen saaneita henkilöitä ei tule siirtää kunnallisen toimeentulotuen piiriin, vaan heidät tulee pitää vastaanottopalvelujen piirissä maasta poistumiseen saakka. Käännytyistä odottaville on turvattava asianmukainen asuminen ja ravinto vastaanottokeskuksissa. Näin kunnan sosiaalitoimea ei kuormiteta tarpeettomasti, eikä järjestelmä sisällä kannustinta perusteettomille turvapaikkahakemuksille.

Suomen tulee pyrkiä saattamaan voimaan kahdenvälisiä palautussopimuksia sellaisten maiden kanssa, joissa olosuhteet ovat parantuneet ja turvapaikanhakijoiden paluu alkuperämaihin on mahdollista.

3.2 EU:n yhteinen turvapaikkapolitiikka

Tampereen Eurooppa-neuvostossa vuonna 1999 päätettiin unionin kehittämisestä vapautteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvana alueena. Samalla linjattiin ne poliittiset suuntaviivat ja painopisteet, joiden avulla Euroopan unionin aluetta kehitetään. Yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi asetettiin yhteinen eurooppalainen turvapaikkajärjestelmä.

Tämä Tampereen henki on jälleen herätettävä eloon. Tarvitaan yksi yhteinen turvapaikkamenettely, yhteiset kansainvälisen suojelun myöntämisperusteet ja yhtenäinen suoje-luasema. Yhteisellä ja tehokkaalla turvapaikkamenettelyllä voimme parhaiten puuttua myös turvapaikkajärjestelmän väärinkäyttöön ja vähentää hakijoiden siirtymistä jäsenvaltioista toiseen. Samalla taataan menettelyn oikeudenmukaisuus, korkeatasoinen oikeusturva ja samantasoinen suojelun tarjoaminen koko EU:n alueella.

Pitemmällä aikavälillä on tarpeen tarkastella mahdollisuutta harmonisoida jäsenvaltioiden turvapaikanhakijoille myöntämiä muita kuin kansainväliseen suojeluun liittyviä oleskelulupia. Koko turvapaikkajärjestelmän toimivuuden kannalta on tärkeää, että pystytään yksiselitteisesti määrittelemään se valtio, joka kussakin tapauksessa on vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä.

On varmistettava, että laittomasti Eurooppaan saapuneet kolmansien valtioiden kansalaiset ja turvapaikanhakijat saavat asianmukaisen kohtelun ja ylläpidon siinä jäsenvaltiossa, johon he ensiksi saapuvat. Heidän tilanteeseensa tulee löytää kestävä ratkaisu, olipa kyseessä oleskeluoikeuden antaminen tai palauttaminen kotimaahan.

Yhteisen turvapaikkajärjestelmän luomista ei voi käsitellä erillään turvallisuuskysymyksistä, kuten rajavalvonnasta ja järjestäytyneen rikollisuuden vastaisesta toiminnasta. Ihmisoikeuksien toteutuminen edellyttää turvallisia oloja ja turvapaikan voi tarjota vain turvallinen valtio tai alue. Toisaalta toimiva eurooppalainen turvapaikkajärjestelmä lisää myös EU:n kansalaisten turvallisuutta. SDP pitää tärkeänä, että Euroopan unionin alueen turvallisuutta ja kansainvälistä suojelua edistetään rinta rinnan.

Eurooppaan kohdistuu merkittäviä muuttovirtoja Afrikasta, Välimeren alueelta sekä itä- ja kaakkoissuunnasta. EU:n tulee tukea erityisesti niitä jäsenvaltioita, jotka joutuvat voimakkaimpien muuttoliikepainoiden kohteeksi. Samalla ulkorajavaltioilla on vastuu ulkorajojen valvonnasta EU:n muiden jäsenvaltioiden puolesta. Kunkin maan on lisäksi noudatettava EU:n yhteisiä menettelytapoja mm. turvapaikanhakijoiden rekisteröimisestä. Tämä yhteisvastuun periaate on tärkeä ohjenuora laittoman maahanmuuton ehkäisemisessä Euroopan unionin alueella. EU:n rajavalvontaviraston (Frontex) rajavalvontaoperaatiot ovat tärkeä osa EU:n yhteistä rajavalvontaa.

EU:n yhteistyötä laittoman maahanmuuton lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa on tiivistettävä. Tavoitteena tulee olla, että kyseiset maat sitoutuisivat tehostamaan toimintaansa laittoman maahanmuuton ennalta ehkäisyssä ja torjunnassa hyvässä yhteistyössä EU:n rajavalvontaviraston kanssa. Vuoropuhelun avulla voidaan myös löytää keinoja puuttua maastamuuton syihin. Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella vuonna 2006 perustetut pakolais-, ulkoraja-, palauttamis- ja kotouttamisrahastot ovat käyttökelpoisia rahoitusvälineitä EU:n operatiivisessa laittoman maahanmuuton vastaisessa työssä. Turvapaikkajärjestelmän väärinkäyttöä ja laitonta maahanmuuttoa on torjuttava koska se heikentää suojelun tarpeessa olevien asemaa sekä työperäisen maahanmuuton hyväksyttävyyttä.

Maahanmuuttoa koskevaa yhteistyötä ja tiedonvaihtoa on lisättävä EU-maiden kesken. Samalla SDP korostaa, että kotouttaminen ja kolmansista maista tulevaa työvoimaa koskeva työvoimapolitiittinen päätöksenteko on jatkossakin kuuluttava kansallisen toimivallan piiriin.

3.3 Kuntapaikat ja korvaukset

Pakolaisten vastaanottoprosessissa on erityisiä kapeikkoja, jotka hidastavat pakolaisten tuloa Suomeen ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Ensimmäinen kapeikko on siirtyminen pakolaisleireiltä Suomeen. Vaikka ihmiset on jo valittu Suomen pakolaiskiintiöön, he joutuvat usein vielä odottamaan pääsyä maahan jopa yli vuoden. Toinen kapeikko on siirtyminen vastaanottokeskuksista kuntiin. Pakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden sijoittaminen kuntiin perustuu kuntien vapaaehtoisuuteen. Käytännössä kuntapaikoista on kuitenkin pulaa ja pakolaiset ja turvapaikanhakijat ovat jakautuvat epätasaisesti kuntien kesken.

Maaliskuussa 2010 Suomen vastaanottokeskuksissa kuntapaikkaa odotti yhteensä 391 oleskeluluvan saanutta turvapaikanhakijaa (aikuiset) tai kiintiöpakolaista. Lähtömaissa Suomeen muuttoa ja/tai kuntapaikkaa odottaa yhteensä 307 kiintiöpakolaista. Lisäksi vastaanottojärjestelmässä ryhmä-, perhe- ja tukiasumisyksiköissä oleskeluluvan saaneita ilman huoltajaa maahan saapuneita alaikäisiä oli 172.

Fakta

Vuonna 2009 kunnille maksettiin korvauksia yhteensä 61,186 miljoonaa euroa, joista pakolaisiin kohdentui 51,89 miljoonaa euroa ja niistä laskennallisina korvauksia oli 17,34 miljoonaa euroa.

KUNNILLE MAKSETTAVAT KORVAUKSET	2008	2009
Paluumuuttajien kustannukset		
- toimeentulotuki 6 kk	1 117 134	2 000 000
- toimeentulotuki 5 v	1 618 357	4 200 000
- erityiskustannukset	1 115 567	1 600 000
- heimoveteraanit	1 166 545	1 500 000
Paluumuuttajien kustannukset	5 017 603	9 300 000
Pakolaisista kunnille maksettavat korvaukset		
Maahan saapuneet pakolaiset	2 214	2 646
- Maahan saapuneet kiintiöpakolaiset	749	724
- Perheenyhdistämiset	562	549
- Oleskeluluvan saaneet turvap.hakijat	903	1 373
Laskennallisten kuntakorvausten piirissä.	4 860	6 273
Laskennalliset korvaukset	12 685 930	17 344 883
Muut kuntakorvaukset		
- Toimeentulotuki	12 096 607	13 430 493
- Erityiskustannukset	10 960 812	11 630 142
- Tulkkipalvelut	5 387 494	7 326 864
- Alaikäisten huollon korvaukset	2 508 199	1 773 270
- Muut kulut (alaik.edust.y.m)	549 786	380 000
Muut kuntakorvaukset yht:	31 502 897	34 540 769
Korvaukset kunnille pakolaisista yht:	44 188 827	51 885 652
KUNTAKORVAUKSET YHTEENSÄ	49 206 430	61 185 652

Valtakunnallinen kuntapaikkatavoite oli vuonna 2009 yhteensä 2 000 paikkaa, joka oli jaettu ELY -keskuskohtaisiin tavoitteisiin. Toteutuma oli varsin epätydyttävä: ELY-keskukset onnistuivat sijoittamaan kuntiin vain 1 226 kiintiöpakolaista tai oleskeluluvan saanutta turvapaikanhakijaa.

Koska suurin osa Suomen maahanmuuttajista asuu pääkaupunkiseudulla, on se eräänlainen vetovoimatekijä myös muualla maassa asuville maahanmuuttajille. Kokemus on osoittanut, että humanitaarisen maahanmuuton kautta eri puolille Suomea hajasijoitetut ihmiset hakeutuvat usein pääkaupunkiseudulle ja muihin keskuskaupunkeihin muutaman vuoden maassa oleskelun jälkeen. Tilanne on kärjistynyt siinä määrin, että monet suuret kaupungit ovat käyneet keskustelua kiintiöpakolaisten vastaanoton rajoittamisesta tai luopumisesta siitä kokonaan, koska kunnan maahanmuuttajapalveluiden piirissä on niin paljon asiakkaita ja heidän asioiden hoitaminen vie kohtuuttomasti kunnan niukkoja resursseja.

Kuntakorvausten taso on nostettava vastaamaan kustannustennousua samalla kun järjestelmää on uudistettava. Kunnille maksettavia laskennallisia korvauksia on suoritettava pääsääntöisesti neljän vuoden ajalta nykyisen kolmen vuoden sijaan. Kuntakorvausten saamisen edellytykseksi tulee asettaa se, että kunnalla on kotouttamisohjelman ohella myös voimassaoleva vastaanottosopimus.

Erityisen haavoittuvien ryhmien ja hätätapausten osalta korvausten tulee olla kaksinkertaiset. Erityistä tukea, esimerkiksi pitkäaikaissairautta potevan osalta valtion korvausajan tulee kestää niin kauan kuin tarve vaatii. nykyinen 10 vuoden maksimiaika tulee poistaa.

3.4 Perheen yhdistäminen

Yksintulleet lapset ovat erityisen haavoittuvainen ryhmä turvapaikanhakijoiden joukossa. Suomeen ilman vanhempien saapuneiden turvapaikanhakijalasten määrä on viime vuosina vaihdellut alle sadasta noin 700 vuodessa. Vuonna 2009 Suomeen saapui 557 alaikäistä turvapaikanhakijaa ilman vanhempiaan, joista 247 sai oleskeluluvan. Useimmat alaikäiset turvapaikanhakijat ovat 16-17-vuotiaita. He saavat palveluita alaikäisille tarkoituisissa vastaanottoyksiköissä, kunnes täyttävät 18 vuotta. Lasten lähettäminen turvaan ei ole uusi ilmiö. Toisen maailmansodan aikana vanhemmat lähettivät Suomesta yli 70 000 lasta turvaan Ruotsiin ja Tanskaan.

Alaikäisen turvapaikanhakijan ikä on ensisijaisesti selvitettävä asiakirjojen, rekistereiden ja hakijan kuulemisen avulla. SDP hyväksyy kuitenkin alaikäisten turvapaikanhakijoiden ikätestit, jos on ilmeisiä perusteita epäillä hakijan antamien tietojen luotettavuutta. SDP painottaa, että oikeuslääketieteellisestä tutkimuksesta ei pidä tehdä automaattista käytäntöä. Epäselvissä tapauksissa ratkaisu on tehtävä hakijan eduksi. Hakijalla on oltava oikeus kieltäytyä ikätutkimuksesta, mutta silloin häntä on kohdeltava täysikäisenä, jollei kieltäytymiselle ole hyväksyttävää syytä (esim. aiemmat traumatisoivat kokemukset).

SDP on huolestunut alaikäisinä Suomeen yksin tulleiden lasten kotoutumisesta. Lasten siirtymisessä vastaanottokeskuksista kuntiin on ilmennyt ongelmia, koska kunnat suhtautuvat vastahakoisesti juuri tämän ryhmän vastaanottamiseen pelätessään mahdollisten perheenyhdistämisen kustannuksia.

Vastaanottokeskuksissa majailevat alaikäiset lapset joutuvat siten ikävään välikäteen ja he uhkaavat syrjäytyä koulujärjestelmän ulkopuolelle. Lasten pitää päästä kielikoulutuksen piiriin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja he tarvitsevat apua arjen asioiden hoitamisessa. Vakavien ongelmien ratkaisemiseksi kuntien korvauksia alaikäisistä lapsista ja muista haavoittuvissa asemassa olevista on korotettava.

Fakta

Oleskelulupa perhesiteen perusteella voi hakea ulkomailla oleskelulupaa vailla oleva ulkomaalainen hakija jättämällä hakemuksen Suomen edustustolle. Asian voi myös panna vireille perheenkokoaja jättämällä hakemuksen kihlakunnan poliisilaitokselle.

Oleskelulupa myönnetään perhesiteen perusteella pakolaisen, suojelun tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneen tai tilapäistä suojelua saaneen ulkomaalaisen perheenjäsenelle, jos perheenkokoaja asuu Suomessa tai hänelle on myönnetty oleskelulupa Suomeen muuttoa varten.

Haettaessa oleskelulupaa perhesiteen perusteella hakijaa, perheenkokoajaa tai muuta omaista voidaan kuulla suullisesti maahantulon tai oleskeluluvan edellytysten selvittämiseksi. Kuulemisen suorittaa poliisi tai Suomen edustuston virkamies. Ulkomaalaisvirasto voi myös suorittaa kuulemisen, jos asian selvittäminen sitä edellyttää.

Sosiaaliviranomainen tai terveydenhuoltoviranomainen on velvollinen antamaan Ulkomaalaisvirastolle tai kihlakunnan poliisilaitokselle tarkoitettussa lausunnossaan salassapitosäännösten estämättä perhesiteen perusteella tehtyä oleskelulupahakemusta varten hallussaan olevat henkilön sosiaaliseen tai terveydelliseen tilaan liittyvät sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä tehtäessä päätöstä oleskeluluvan myöntämisestä perhesiteen perusteella.

Ulkomaalaisvirasto voi varata hakijalle ja perheenkokoajalle tilaisuuden osoittaa biologinen sukulaisuus toteen valtion varoista kustannettavan DNA-tutkimuksen avulla, jos biologiseen sukulaisuuteen perustuvasta perhesiteestä ei muutoin voida saada riittävää selvitystä ja jos DNA-tutkimuksen avulla on mahdollista saada olennaista näyttöä perhesiteestä.

Perhesiteen perusteella tehtyä oleskelulupahakemusta koskeva päätös on annettava hakijalle tiedoksi viimeistään yhdeksän kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä.

Vailla huoltajaa maahan saapuneiden oleskeluluvan saaneiden alaikäisten lasten ja nuorten kotouttaminen, kasvatus ja hoiva on järjestettävä vastaanottokeskusten yhteydessä toimivissa maahanmuuttajien perheryhmäkodeissa tai muissa asumisyksiköissä. Näillä nuorilla on myös oltava oikeus jälkihuoltoon 21-vuotiaaksi saakka, kuten suomalaisilla nuorilla. Heille on myös laadittava yksilöllinen kotoutumissuunnitelma, joka turvaa kotoutumista edistävää koulutusta ja muita palveluja jatkuvaluonteisesti. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan yksin Suomeen tulevilla alle 18-vuotiailla lapsilla on oikeus hakea lupaa saada huoltajansa Suomeen.

Oleskelulupaa voi hakea Suomessa perhesiteen perusteella. Asian voi panna vireille ulkomaalainen hakija jättämällä hakemuksen Suomen edustustolle tai ns. perheenkokoaja jättämällä hakemuksen kihlakunnan poliisilaitokselle. Suomi vastaanotti vuonna 2009 2611 pakolaisen statuksen saamaa ihmistä, joista 769 kiintiöpakolaisina, 1266 myönteisen turvapaikkahakemuksen perusteella ja 576 perheenyhdistämisen perusteella. Erityisesti somalien perheenyhdistämishakemukset ovat lisääntyneet viime vuosina. Vuonna 2009 somalialaiset tekivät yli 2000 perheenyhdistämishakemusta, joista 534 saivat myönteisen päätöksen. SDP kannattaa perheenyhdistämistä koskevan lainsäädännön päivittämistä vastaamaan paremmin eurooppalaisia käytäntöjä siten, että perheenyhdistämisen takia Suomeen tulevien on jatkossa maksettava osan matkakuluistaan itse.

Osa perheenyhdistämistapauksista koskee ns. kasvattilapsisuhdetta. Kasvattilapsella tarkoitetaan ei-biologista lasta, josta perhe pitää huolta. Viranomaisten tietoon on tullut tapauksia, jolloin kasvattilapsina maahan tulleet ovat päätyneet ilmaisiksi kotiapulaisiksi vasten tahtoaan.

Pelkkä ilmoitus kasvattilapsisuhteen olemassaolosta ei saa olla riittävä peruste oleskeluluvan myöntämiselle, vaan kasvattilapsisuhteen on oltava aito. SDP:n mielestä pitää kiinnittää erityistä huomiota kasvattilapsen kuulemiseen kuin hänen asemaansa arvioidaan

EU/ETA alueen ulkopuolelta tulevien työperäisten maahanmuuttajien perheenyhdistämistapauksissa sovelletut maahanmuuttoviraston tulotasovaatimukset ovat nykyisellään kohtuuttomia. Nykyisten säännösten mukaan hakijan nettotulojen tulee olla n. 2000 euroa kuukaudessa, jotta hänellä olisi oikeus tuoda puolisonsa ja lapsensa Suomeen. Tämä ei kannusta työn perässä Suomeen tulevia ihmisiä asettumaan maahan pysyvästi. SDP kannattaa sitä, että hakijan toimeentuloedellytyksiä harkitaan yksilöllisemmin ja että alueelliset elinkustannuserot otetaan paremmin huomioon perheenyhdistämissä käsitellessä.

Ulkomaalaislainsäädäntöä kehitettäessä tulee perheenyhdistämistapauksissa säilyttää mahdollisuus tapauskohtaiseen harkintaan, jotta inhimillisesti kohtuuttomilta tilanteilta vältytään. Eduskunta on edellyttänyt sisäasiainministeriöltä selvitystä voimassa olevista ulkomaalaislain perheenyhdistämissäännöksistä ja niiden soveltamisesta. Pidämme selvityksen tekemistä ja kansainvälistä vertailemistä järkevänä.

3.5 Ilmastokatastrofi ja pakolaisuus

Sadat miljoonat ihmiset voivat tulevaisuudessa joutua pakenemaan kotiseudultaan ilmastomuutoksen seurauksia, kuten luonnonkatastrofeja, aavikoitumista ja merenpinnan nousua. Lisääntyvä kuivuus ja makeavesivarantojen supistuminen johtaa globaalin ruuantuotannon vaikeutumiseen. Ilmastopakolaisia on jo nyt etenkin kehitysmaissa, joihin ilmastomuutos muutenkin iskee kovimmin ja jotka ovat varautuneet siirtolaisten virtaan huonoimmin. Viimeisten 20 vuoden aikana 10 miljoonaa afrikkalaista on jo joutunut muuttamaan ympäristön pilaantumisen, kuten aavikoitumisen vuoksi.

Pahimmillaan ilmastopakolaisuudesta tulee hallitsematon ja epävakautta luova ilmiö. Nopeasti syntyvä muuttoliike voi johtaa konflikteihin, köyhyyteen ja yhä lisääntyviin ympäristöongelmiin. Useimmiten muuttaminen on maan sisäistä, ja moni muuttajista päätyy maalta kaupunkien muutenkin paisuneisiin slummeihin. Eurooppaan kohdistuva laiton maahantulo uhkaa lisääntyä. Ilmastopakolaisilla ei toistaiseksi ole kansainvälistä, virallista asemaa, toisin kuin esimerkiksi poliittista vainoa pakenevilla.

Kansainvälisen yhteisön tulee yhdessä laatia suunnitelma globaaliin ilmastopakolaisuuteen varautumiseksi. SDP:n mielestä ennaltaehkäiseviin toimiin on ryhdyttävä jo nyt osana kehitysyhteistyötä ja ns. jatkumotoimintaa. Jatkumo-käsitteellä tarkoitetaan humanitaarisen avun, rauhanrakentamisen, jälleenrakennuksen ja kehityksen eri vaiheiden sovittamista yhteen.

Keinoja sopeutua ympäristön muuttumiseen voivat olla esimerkiksi paremmin kuivuutta kestävä viljalaji, sadeveden tehokkaampi keräys kasteluveden saamiseksi ja elinkeinon monipuolistaminen riskien välttämiseksi. Jotta sopeutuminen kestävämpään kehitykseen olisi mahdollista toteuttaa, on tuettava hyvää hallintoa, koulutusta ja kansalaisyhteiskunnan kehitystä kohdemaissa.

4 Kotoutuminen - rikastavaan yhteiselo

Enemmistö maahanmuuttajista haluaa kotoutua, työllistyä ja rakentaa elämänsä Suomessa. Heillä on halu tehdä työtä itsensä, oman perheensä ja myös suomalaisen yhteiskunnan hyväksi. Sosialidemokraattien mielestä kotoutumiseen on tarjottava mahdollisimman hyvät lähtökohdat. Kaikilla maahanmuuttajilla on maahantulon syystä riippumatta oikeus saada riittävä tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Suomen on myös pysyttävä tarjoamaan selkeämpiä kotouttamis- ja työllistymispolkuja uusille tulijoille. Jos kotoutumistoimissa onnistutaan, maahanmuutosta tulee voimavara, joka vie yhteiskuntaa eteenpäin.

Myönteinen vuorovaikutus kantaväestön kanssa parantaa osaltaan maahanmuuttajien kotoutumismahdollisuuksia - ja motivaatiota, edesauttaa kielen oppimista ja ympäröivän yhteiskunnan arvoihin tutustumista. Verkostot kantaväestöön ja muihin maahanmuuttajiin toimivat usein myös epävirallisina kanavina työllistymisessä. Onnistuneiden kontaktien kautta myös kantaväestöllä on mahdollisuus tutustua maahanmuuttajiin. Rasismin ja syrjinnän kokemuksilla puolestaan voi olla pitkäaikaisiakin negatiivisia vaikutuksia paitsi yksilön hyvinvointiin niin myös kotoutumiseen.

Kotoutuminen edellyttää myönteistä ja rakentavaa asennetta myös kantasuomalaisilta. Koulujen kansainvälisellä kasvatustyöllä on tässä yhteydessä tärkeä merkitys. Myönteistä vuorovaikutusta voidaan myös tukea kehittämällä monimuotoista kaupunki- ja palvelukennetta, tarjoamalla tiloja eri väestöryhmien kohtaamisille sekä välittämällä maahanmuuttajille tietoa osallistumismahdollisuuksista. Maahanmuuttajien oman järjestötoiminnan kehittäminen sekä maahanmuuttajien osallistuminen muiden järjestöjen toimintaan on myös tärkeä kotoutumista edistävä tekijä. Urheilun avulla voidaan löytää yhteinen kieli ja saada maahanmuuttajat mukaan yhteiseen matalan kynnyksen vapaa-ajan toimintaan.

SDP:n mielestä kotouttamisen tavoitteeksi tulisi asettaa maahanmuuttajien työllisyysasteen nostaminen ja työttömyyden puolittaminen panostaen erityisesti näiltä osin heikoihin ryhmiin, koulutusmahdollisuuksien lisääminen, syrjäytymisen ehkäisy sekä kotoutumiskoulutuksen määrän ja saatavuuden lisääminen. Kotoutumisen seuranta ja arviointia on myös tarpeen tehostaa.

Hallitus on uudistamassa kotouttamista koskevaa lainsäädäntöä, laki on parhaillaan lausuntokierroksella ja se tulee poliittiseen käsittelyyn syksyllä. SDP pitää tärkeänä että lakimuutoksen yhteydessä laajennetaan lain soveltamista kaikkiin maahanmuuttajiin. Pidämme myös selvänä, ettei laki voi tulla voimaan, jos sen toteuttamiseen ei tule budjettiriihessä rahaa.

4.1 Nopea kartoitus ja kotoutumissuunnitelman laatiminen

Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan henkilökohtainen suunnitelma niistä toimenpiteistä, joita hän tarvitsee kielen oppimiseen, jatko-opintoihin ja työllistymiseen ja asettautumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kotoutumissuunnitelma on oiva väline, mutta sillä tavoitetaan vain työttömät ja sosiaali-toimiston asiakkaiksi ilmoittautuvat maahanmuuttajat. Myös Suomeen töihin tulevat tai yrittäjäksi ryhtyvät maahanmuuttajat ja heidän perhejäsenensä tarvitsevat kielen ope-tusta ja muuta tukea kotoutumiseensa.

Pitkät odotusajat viivästyttävät myös kotouttamisprosessia. Kotoutumissuunnitelma on voimassa olevan lain mukaan laadittava viimeistään kahden kuukauden kuluessa suunni-telman laatimispyyntöstä. Sisäasiainministeriön selvityksen mukaan tavalliseksi odotus-ajaksi kotoutumissuunnitelman laatimisesta kotoutumiskoulutukseen pääsyyn on kuiten-kin muodostunut 3-6 kuukautta. Luku- ja kirjoitustaidottomat joutuvat odottamaan kou-lutuksen alkua vielä pidempään. Tuona aikana he eivät välttämättä saa mitään tietoa suomalaisen yhteiskunnan toiminnoista.

SDP:n mielestä jokaisella maahanmuuttajalla riippumatta maahanmuuttoperusteesta on annettava mahdollisuus opiskella suomea tai ruotsia. Jotta jokaisella Suomeen saapuval-la olisi mahdollisuus hankkia riittävät tiedolliset edellytykset osallistua yhteiskuntaelä-mään, on heille myös tarjottava tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Yhteiskuntaope-tukseen kuuluisi pureutumista demokraattisiin arvoihin ja oikeusvaltioon, tietoa hyvin-vointivaltion toiminnasta sekä arjen kysymyksistä.

Kaikille Suomeen muuttaville on varhaisessa vaiheessa tehtävä alkukartoitus, jossa mää-ritellään henkilön osaaminen ja erityiset palvelutarpeet. Alkukartoituksen laatimisesta aiheutuvat kustannukset on korvattava kunnille ja TE-toimistoille täysimääräisesti. Ko-touttamissuunnitelmien laatimisen nopeuttamiseen tarvitaan myös lisää henkilöresursse-ja työvoima- ja elinkeinotoimistoihin sekä kuntiin.

Kotouttamisohjelmat on liitettävä osaksi kuntien talousarvion suunnittelua ja seurantaa. Lisäksi kuntien laatimissa kotouttamisohjelmissa tulee jatkossa ottaa nykyistä paremmin huomioon lasten, nuorten, kotona olevien puolisoiden sekä vanhusten tarpeet. Jatkossa lain mukaiset kotouttamisohjelmat sekä sopimus pakolaisten vastaanotosta ja palvelujen järjestämisestä tulee olla edellytys korvausten maksamiselle kunnille.

4.2 Kielen oppiminen

Kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan edellyttää suomen tai ruotsin kielen oppimis-ta ja työllistymistä. Tutkimusten mukaan maahanmuuttajien motivaatio kielen oppimi-seen ja muuhun opiskeluun on tehokkainta maahantulon alkuvaiheessa. On täysin kestä-mätöntä, että vieraaseen kulttuuriin ja ympäristöön tulleet ihmiset joutuvat jonotta-maan kuukausikaupalla pääsyä kielikoulutukseen. SDP:n mielestä maahanmuuttajien kie-likoulutuksen resursseja on lisättävä ja opetuksen laatua valvottava.

Kielen opetuksen on oltava käytännönläheistä ja sen voisi yhdistää työharjoittelujaksoon. Opiskelijat on myös jaettava tasoryhmiin heidän lähtötasonsa mukaan. Kansainvälisten tutkimusten mukaan kotoutumiseen vaikuttaa ratkaisevasti se, onko maahanmuuttaja saanut opetusta omassa äidinkielessään.

Oman äidinkielen opetuksen on todettu vahvistavan maahanmuuttajalasten identiteettiä, parantavan oppimistuloksia sekä vähentävän maahanmuuttajien häiriökäyttäytymistä ja rikollisuutta. Sosialidemokraatit pitävät tärkeänä, että maahanmuuttajille opetetaan myös heidän omaa äidinkieltään, koska se vahvistaa heidän osaamistaan. Omaa äidinkielen opetusta maahanmuuttajille annetaan 40 eri kielessä Helsingissä tällä hetkellä.

Suomen kaksikielisyys tarjoaa mahdollisuuksia kehittää kotouttamistoimintaa. Kaksikielillä paikkakunnilla pitää ennakkoluulottomasti tarjota maahanmuuttajille mahdollisuutta opiskella ruotsia suomen kielen sijaan. Ruotsin kielen oppiminen voi olla helpompaa maahanmuuttajille, jotka osaavat jo ennestään englantia tai saksaa. Kun maahanmuuttaja pääsee tällä tavoin nopeammin suomalaiseen elämänrytmiin kiinni, hän voi opetella suomen kielen vähitellen työn ja harrastusten kautta. Tärkeintä on kotoutuminen, eikä se opiiko maahanmuuttaja ensimmäisenä maahan tultuaan suomen vai ruotsin kielen.

Maahanmuuttajanaisten kotouttaminen suomalaiseen yhteiskuntaan tarvitsee monissa tapauksissa erityistä huomiota. Monet maahanmuuttajanaiset ovat kieli-, luku- sekä kirjoitustaidottomia, mikä muodostuu suureksi ongelmaksi kun lapset menevät kouluun. Nämä äidit eivät voi auttaa läksyjien kanssa eivätkä he pysty osallistumaan kodin ulkopuoliseen elämään. Jos yhteiskunta jää aikuiselle vieraaksi, hän ei pysty tukemaan ja ohjaamaan lastensa kasvua yhteiskunnan jäseniksi. Maahanmuuttajanaيسille on luotava matalan kynnyksen opiskelumahdollisuuksia esim. leikkipuistojen tai koulujen yhteyteen. Samalla äitien lapsille järjestetään ohjattua oheistoimintaa opetuksen aikana. On tärkeää kehittää toimenpiteitä, joilla äitien syrjäytyminen kielitaidon puutteen takia estetään.

Ikääntyneille maahanmuuttajille on mahdollisuuksien mukaan tarjottava palveluita heidän omalla äidinkielellään ja heidän eristäytyminen on estettävä. Kuntien kotihoito- ja vanhuspalveluiden henkilöstöpolitiikassa tulee myös painottaa maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden palkkaamista, jotta iäkkäiden maahanmuuttajavanhusten kielelliset tarpeet tulevat huomioituksi.

4.3 Maahanmuuttajalasten kotoutuminen

Vieraskielisten oppilaiden koulumenestys peruskoulussa on selvästi heikompaa kuin kantaväestöllä. Maahanmuuttajataustaiset lapset keskeyttävät myös oppivelvollisuuden suorittamisen kolme kertaa useammin kuin kantaväestöön kuuluvat. Heikoin yleinen koulumenestys on muista kuin EU-maista tulevilla ensimmäisen polven maahanmuuttajilla. Maahanmuuttajanuorten puutteelliset kielelliset valmiudet saattavat estää heitä hakeutumasta myöhemmin jatkokoulutukseen tai töihin.

Yksi keino parantaa maahanmuuttajalasten kielitaitoa ja sitä kautta koulumenestystä on panostaa varhaiskasvatukseen. Sosiaali- ja terveysministeriön laatiman Varhaiskasvatus vuoteen 2020 -raportin mukaan varhaiskasvatuksen merkitys oman äidinkielen tukemisessa ja suomen tai ruotsin kielen toisena kielenä oppimisessa on keskeinen. Raportin mukaan maahanmuuttajataustaisten lasten oman kulttuurin tukeminen on huomioitu kuntien varhaiskasvatussuunnitelmissa, mutta kielen opettamisessa on puutteita.

SDP vaatii, että kuntien varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmissa otetaan paremmin huomioon tavoitteellinen kielen opetuksen järjestäminen maahanmuuttajataustaisille lapsille. Maahanmuuttajaperheiden lapsilla tulee olla mahdollisuus osallistua julkiseen varhaiskasvatukseen jossakin muodossa viimeistään 3-4-vuotiaina, joko päivähoitossa tai avoimessa päiväkotitoiminnassa.

Samanaikaisesti myös maahanmuuttajakoululaiset tarvitsevat laajempaa valmistavaa opetusta peruskoulussa. Lasten ja nuorten maahanmuuttajien perusopetuksen valmistava opetus on järjestettävä vähintään lukuvuoden mittaiseksi.

Suomella on kuitenkin hyvät mahdollisuudet onnistua maahanmuuttajalasten kotouttamisessa, koska peruskoulutus- ja päivähoitojärjestelmät eivät ole eriytyneet hyviin ja huonoihin yksiköihin. Julkinen palvelutuotanto takaa sen, että jokaisella lapsella on tasa-arvoinen mahdollisuus saada laadukasta varhaiskasvatusta ja opetusta. Lasten sopeutumisen kannalta on tärkeää, että kouluissa on myös maahanmuuttajataustaista henkilökuntaa.

Maahanmuuttajataustaisten opettajien kelpoisuusvaatimuksiin ja pätevytyymiseen Suomessa on löydyttävä joustavat ja tapauskohtaiset ratkaisut. Kielitaitovaatimuksissa pitää joustaa harkinnanvaraisesti erityisesti perusopetuksessa, jossa opetustehtäviin on kategorisesti vaadittu erinomaista suomen kielen taitoa opetusaineesta riippumatta.

Valtakunnan tasolla tulisi laatia oma opetussuunnitelma heikon koulutaustan omaaville, yläasteikäisillä tai sitä vanhempina Suomeen tulleille lapsille ja nuorille. Suunnitelman tulisi sisältää myös jatko-opiskelumahdollisuudet näille nuorille. Tämä olisi erityisen tärkeää heidän mahdollisen myöhemmän syrjäytymiskehityksensä välttämiseksi.

4.4 Osaamisen tunnistaminen ja työllistyminen

Maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja kotoutumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että maahanmuuttajille löytyy työ- ja opiskelupaikkoja. Ollessaan työssä ihminen kokee osallistuvansa merkityksellisellä tavalla yhteiskunnan kehitykseen ja sosiaaliseen elämään. Tavoitteena tulee olla, että maahanmuuttajat pääsevät mahdollisimman nopeasti kotouttamistoimenpiteiden piiriin ja sitä kautta työmarkkinoille. On edettävä ripeästi maahanmuuttajan osaamisen alkukartoituksesta ja koulutustarpeiden määrittelystä täydennys- tai oppisopimuskoulutukseen, työharjoitteluun ja lopulta työllistymiseen. Tämä edellyttää tiivistä yhteistyötä TE-toimistojen ja kuntien välillä.

Maahanmuuttajataustaisten työllistymistä voidaan tukea erilaisin projektein ja tätä kautta vaikuttaa työnantajien asenteisiin. Valtiolla ja kunnilla on suurina työnantajina erityinen vastuu maahanmuuttajien työllistämistä. Julkisiin virkoihin pääsyn edellytyksenä olevia kielitaitovaatimuksia on lievennettävä joiltakin osin, jotta maahanmuuttajien työllistyminen helpottuisi.

Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden joukossa on myös pitkälle koulutettuja ihmisiä, jotka edustavat oman maansa älymystöä. Puutteellisen kielitaidon ja muodollisten pätevyysvaatimusten takia he eivät usein saa Suomesta koulutustaan ja osaamistaan vastaavaa työtä.

Yhteiskunnalle on kallista pitää koulutetut maahanmuuttajat reservissä tai edellyttää heitä suorittamaan koko tutkinto uusiksi sillä perusteella, että täydennyskoulutusta ei ole tarjolla. SDP vaatii, että ulkomaisten tutkintojen tunnistaminen ja jatko- tai täydennyskoulutukseen pääsy sujuu joustavammin ja virtaviivaisemmin.

Palkkatyön vaihtoehtona maahanmuuttajia on rohkaistava oman yrityksen perustamiseen. Suomessa on n. 6500 maahanmuuttajayritystä (2,6 prosenttia yrityskannasta), jotka työllistävät 20 500 henkilöä. Yli 60 prosenttia näistä yrityksistä on perustettu 2000-luvulla. Enemmistö maahanmuuttajayrityksistä keskittyy palvelualoille. Aloittava yrittäjä tarvitsee apua yrityksen perustamisvaiheessa selviytyäkseen siihen liittyvästä paperityöstä. Yrittäjiksi ryhtyvät maahanmuuttajat tarvitsevat myös tietoa suomalaisesta verolainsäädännöstä ja työehdoista. Maahanmuuttaja-asiakkaille on perustettava erityisiä neuvontapisteitä sekä käynnistettävä yrittäjyysohjelmia.

Kielellisesti suurin maahanmuuttajaryhmämme on venäjää äidinkielenään puhuvat henkilöt. Suomen maantieteellisestä sijainnista huolimatta suomalaisten halukkuus opiskella venäjän kieltä on vuosikymmenestä toiseen ollut laimeaa. Kansainvälisesti Suomea pidetään Venäjä-osaajana. Suomessa asuva venäjänkielinen väestö lisää merkittävästi tätä osaamistamme venäjän kielen ja kulttuurin osalta. Venäjä ja Baltian alue muodostavat taloudellisen kasvun ja yhteiskuntakehityksen kannalta valtavan potentiaalin aivan rajanaapurissamme. Näihin olemassa oleviin mahdollisuuksiin on syytä kiinnittää huomiota niin julkisella sektorilla kuin yrityksissäkin.

Suomessa asuvat maahanmuuttajat muodostavat suuren työvoimapotentiaalin, koska 81 % Suomessa vakinaisesti asuvasta 155 700 ulkomaan kansalaisesta on työikäisiä. Osuus on huomattavasti korkeampi kuin suomalaisilla, joista 66 prosenttia on työikäisiä. Kantona kaskessa on maahanmuuttajien korkea työttömyysaste, joka vaikean taloustilanteen takia nousi 24 prosenttiin helmikuussa 2010. Jotta tämä työvoimavaranto saadaan käyttöön, tavoitteeksi on otettava maahanmuuttajien työttömyyden puolittaminen.

4.5 Erilaisia asumistarpeita

Maahanmuuttajien asumisessa on tärkeää huolehtia kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen riittävästä tarjonnasta ja tasapainoisesta sekä kattavasta seudullisesta jakautumisesta, sillä omistusasuminen ei useinkaan ole, erityisesti maassaolon ensimmäisinä vuosina, ajankohtainen vaihtoehto maahanmuuttajille. Alueilla on oltava erilaisia asumismuotoja, jotta syntyisi aidosti monikulttuurisia yhteisöjä.

Osa maahanmuuttajista tulee jatkossakin olemaan Suomen lähialueilta (mm. Virossa) pendelöiviä työntekijöitä, joiden tarkoituksena ei ole kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan. He kuitenkin tarvitsevat kohtuuhintaista asumista ja riittävää asuntotarjontaa niiden jaksojen aikana kun he oleskelevat Suomessa. Tälle ryhmälle ei ole olemassa vastaavia asumismuotoja kuin muualta muuttaville opiskelijoille, jotka asuvat opiskelija-asunnoissa.

Enemmistö maahanmuuttajista muuttaa pysyvästi maahan. He työskentelevät erityisesti palvelusektorilla, kiinteistöhuollossa, liikenteessä ja logistiikassa ja varastotoiminnoissa. Nämä työt ovat verrattain matalapalkkaisia, mikä vaikeuttaa omistusasunnon hankkimista. Lisäksi maahanmuuttajilla on usein korkeampi kynnys omistusasunnon hankkimiseen, koska pysyvä maahan jääminen on epävarmaa ja omaiset asuvat usein ulkomailla.

Maahanmuuttajiin lukeutuu myös korkeasti koulutettuja asiantuntijoita, jotka työskentelevät esimerkiksi tutkijoina tai ICT-asiantuntijoina. Heidän oleskelunsa maassa on usein määräaikaista ja työ sopimukset voivat olla muutaman vuoden pituisia. Tämä ryhmä on sikäli poikkeuksellinen, että sen parissa myös omistusasuminen on tavallisempaa, kuin muilla väliaikaisesti maassa asuvilla ulkomaalaisilla.

4.6 Ghattoutumisen estäminen

Vuokra-asunnot eivät saisi keskittyä määrättyihin kaupunkeihin ja kaupunginosiin siten, että tuloksena on ghattoutuminen. Eurooppalaiset ja pohjoismaiset kokemukset (esim. Malmön Rosenborg ja Ranskan banlieue - lähiöt) ovat osoittaneet, että ghattoutuminen on riski sekä yleiselle yhteiskuntarauhalle että maahanmuuttajien hyvinvoinnille. Jos maahanmuuttajien asuminen keskittyy lähiöihin, joissa on sosiaalisten ongelmien keskittymistä ja resurssien niukkuutta ja joista kaikki kynnelle kykenevät muuttavat sosiaalisen kohoamisen kautta pois, on etnisten konfliktien vaara todellinen. Lisäksi lähiöiden tilapäisen kulttuurin luonne korostuu entisestään.

Kaupunkisosiologit kutsuvat sellaisia siirtymätiloja, joihin ei muodostu moraalista tai kulttuurista vakautta, siirtymävyöhykkeiksi (transition zone). Tällaisessa vyöhykkeessä on vaikeampi kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin sekä oppia kieltä. Kuitenkin keskeisintä on, etteivät lähiöt muodostu sosiaalisten ongelmien keskittymiksi vaan, että tarvittaessa jopa erityisin resurssipanostuksin lähiöiden sosiaaliset olosuhteet saadaan hyvinvoiviksi. Tämä on lopulta merkityksellisempi asia kuin lähiön asukkaiden etninen rakenne.

Kohtuuhintaiset vuokra-asunnot tulee sijoittaa tasaisesti niin, että ihmisten matkat työn ja asunnon välillä eivät muodostu pitkiksi. Jo nyt palvelualan työntekijät matkustavat usein pitkän matkan päästä työhönsä, koska heillä ei ole taloudellisia edellytyksiä hankkia omistusasuntoa läheltä työpaikkaansa.

Maahanmuuttajien sijoittumiseen vaikutetaan enemmän syrjäytymisen ehkäisyyn, normaalin vuokra-asuntotarjonnan riittävyys sekä maankäytön ja kaavoituksen kautta, kuin suoraan heidän asumiseensa kohdistuvien toimenpiteiden. On myös huolehdittava lähiöiden kiinteistöjen kunnosta ja yleisestä viihtyvyydestä.

4.7 Kotouttamisen rahoitus ja vastuu

Kotouttamisen onnistuminen edellyttää myös, että maahanmuutto on hallittua, säänneltyä ja riittävästi resursoitua. Tällä hetkellä kotouttamistoimet ovat liiaksi riippuvaisia määräaikaisesta EU-hankerahoituksesta ja pakolaisten kuntakorvaukset ovat jääneet jälkeen kustannustasosta. Työhallinnolla ja kunnilla on myös liian vähän henkilöstöä maahanmuuttajien ohjaamiseen.

Tietyissä Etelä-Suomen kouluissa ja lähiöissä maahanmuuttajien osuus on jo varsin korkea, mutta etnistä keskittymistä ei toisaalta ole syntynyt, vaan yhteisöt ovat aidosti monikulttuurisia. Koulutuksen tasa-arvon lisäämiseksi Suomessa on otettava käyttöön rahoitusmalli, jossa kouluja rahoitetaan niiden toimintaympäristön haasteellisuuden mukaisesti. Oppimistuloksia selittävät mm. oppilaiden vanhempien sosioekonominen asema, sosiaaliset ongelmat alueella sekä maahanmuuttajien osuus.

Nämä tekijät on otettava huomioon koulujen rahoituksessa. Haasteellisimmissa oloissa toimivissa kouluissa opetusryhmien on oltava pienempiä, opettajien kannusteet parempia sekä opetuksen tukipalvelut runsaampia, koska koulujen rahoituksessa on huomioitava oppilaiden lähtökohdat.

Sosialidemokraatit kannattavat positiivista diskriminaatiota myös laajemmin kaupunkiseutujen kehittämisessä. Toisin sanoen määrärahoja pitää kohdentaa alueille, joilla on korkea työttömyys, paljon vuokralla asuvia ihmisiä ja korkea maahanmuuttajien osuus väestöstä.

Maahanmuuttajien palvelut pitäisi yhdistää yhdeksi palveluksi kunnissa, jotta erilaisia kotouttamiseen liittyviä tukipalveluita voitaisiin hyödyntää paremmin sekä kehittää kotouttamistoimintaa pitkäjänteisempään suuntaan. Kotouttamisessa on otettava huomioon, että maahanmuuttajia ei pidä käsitellä yhtenäisenä massana vaan ihmisten tilanteet palvelutarpeet ovat yksilöllisiä.

Valtion on myös perustettava yksi valtakunnallinen neuvontapiste maahanmuuttajille. Apua annettaisiin niin työntekijöille kuin yrittäjillekin. Neuvontapisteeseen rekrytoitaisiin kielitaitoisia ja erilaista osaamista omaavia ihmisiä. Asiakas saisi neuvoja työelämään, sosiaaliturvaan sekä verotukseen liittyvissä kysymyksissä. Asiakkaalle kerrottaisiin myös kenen puoleen hänen pitäisi kääntyä omassa kunnassaan.

Kotoutumisen edistäminen on poikkihallinnollista ja ulottuu kaikkien viranomaisten vastuualueelle. Kasvavan maahanmuuttajaväestön tarpeet on otettava huomioon valtakunnallisessa, alueellisessa ja paikallisen tason valmistelussa läpivirtauksena kaikilla politiikan sektoreilla ja kaikkia julkisia palveluja järjestettäessä. Kuntien ja valtion välisellä yhteistoiminnalla on tärkeä tehtävä onnistuneessa maahanmuuttopolitiikassa. SDP ei ole valmis lisäämään kuntien kustannuksia ja siksi kotouttamistoimenpiteiden kuntia koskevat laajennukset tuleekin korvata kunnille täysimääräisesti.

Vuoden 2007 hallitusneuvotteluissa ulkomaalais- ja maahanmuuttoasiat päätettiin keskittää sisäasiainministeriöön. Ministeriöllä on yleisvastuu kotouttamisen yleisestä kehittämisestä, ohjauksesta, seurannasta ja yhteensovittamisesta. Koska maahanmuuttajat tarvitsevat asuntoja, koulutusta ja työvoima- sekä sosiaali- ja terveyspalveluja kunnissa, ovat myös työ- ja elinkeinoministeriö, opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö sekä valtiovarainministeriö vastuussa kotouttamisprosessin onnistumisesta.

Työ- ja elinkeinoministeriöllä on päävastuu aikuisten maahanmuuttajien kotoutuskoulutuksen järjestämisestä. On luontevaa, että oikeusministeriöllä on vastuu etnisten suhteiden edistämisestä ja syrjinnän vastaisesta toiminnasta, mutta tarvitaan myös poikkihallinnollisia toimia muilta viranomaisilta.

Maahanmuuttoasioiden rahoituksen ja vastuun jakautuminen eri ministeriöiden välille on ongelma. Hallinnon pirstaloitumisen takia yhtenäiseen näkemyksen muodostaminen maahanmuuttopolitiikan tavoitteista ja toteuttamisesta vaikeutuu. SDP:n mielestä uusia hallinnollisia ratkaisuja tehtäessä on tärkeää, että asiat, rahoitus ja vastuu olisivat samassa paikassa. Vastuun ja resurssien lisäksi tarvitaan laajaa koordinoitua.

Viranomaisresurssien tulee olla riittävät maahanmuuttajien yksilölliseen kohtaamiseen ja ohjaukseen. Kielikursseilla on oltava tilaa ja avoimia työpaikkoja on oltava riittävästi. Viranomaisille tulisi tarjota koulutusta maahanmuuttajien kanssa tehtävän asiakastyön perusteista, kuten sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyydestä sekä tulkkipalveluiden käytöstä. Osaamista tulee vahvistaa erityisesti perhe- ja parisuhdeväkivaltaa kohtaavien maahanmuuttajanaisten tarpeiden tunnistamiseksi, väkivaltaan puuttumiseksi ja sen ehkäisemiseksi.

Myös elinkeinoelämällä, työnantajilla ja ay-liikkeellä on vastuu asenteiden muokkaamisessa myönteisemmäksi, tasa-arvoisemmaksi ja avoimemmaksi monikulttuurisuutta kohtaan. Työpaikoilla maahanmuuttajille tulee järjestää perehdyttämisjakso, jonka järjestelyihin myös työpaikan henkilöstö osallistuu. Työnantajan on osallistuttava rekrytoimansa ulkomaisen työntekijänsä kotouttamisesta sekä esimerkiksi kielikoulutuksesta ja tulkkauksesta aiheutuviin kustannuksiin.

Jotta eriytymiskehitys pystytään ehkäisemään, maahanmuuttajille saadaan työpaikkoja ja jotta monikulttuurisuuden mahdollisuuksia osataan hyödyntää paremmin, tarvitaan laajaa eri yhteiskuntasektorien sitoutumista. Elinkeinoelämän, ammattiyhdistysliikkeen, kuntien, valtion viranomaisten, kirkon ja vapaaehtoisjärjestöjen on kannettava vastuunsa. Yhdessä voimme tehdä Suomesta mahdollisuuksien maan kaikille täällä asuville. Kaikilla on oikeus ihmisarvoiseen elämään ja oman potentiaalinsa toteuttamiseen.

Maahanmuuton käsitteet

Maahanmuuttaja/ Maastamuuttaja

Maasta toiseen muuttava henkilö. Koskee kaikkia eri perustein muuttavia henkilöitä.

Kotouttaminen

Viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja.

Rasismi

Rasismi on ideologia, jossa kielteiseksi määritellyt ominaisuudet kohdistetaan tiettyyn "rotuun" tai tiettyyn ryhmään ihmisiä. Rasismi koostuu sarjasta kuvitelmia, joiden mukaan jokin ihmisryhmä on toista ryhmää moraalisesti, älyllisesti ja kulttuurisesti ylivoimaisempi ja jonka ylivoimaiset ominaisuudet periytyvät sukupolvelta toiselle.

Ulkomainen työvoima

Ulkomaalaiset, joilla on oikeus tehdä työtä maassa.

Pakolainen

Ulkomaalainen, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNHCR (Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutettu) toteaa olevan pakolainen.

Kiintiöpakolainen

Henkilö, jolle UNHCR on myöntänyt pakolaisaseman ja jolle on myönnetty maahantulolupa budjetissa vahvistetun pakolaiskiintiön puitteissa.

Turvapaikanhakija

Henkilö joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Saa pakolaisaseman, jos hänelle myönnetään turvapaikka. Turvapaikanhakija ei siis vielä ole pakolainen. Turvapaikkamenettelyn yhteydessä tutkitaan ja ratkaistaan myös, voiko oleskeluluvan saada jollain muulla perusteella.

Oleskelulupa

Lupa saapua toistuvasti maahan ja oleskella maassa. Myönnetään ulkomaalaiselle muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten.

Paluumuuttaja

Ulkosuomalainen, joka palaa Suomeen. Suomessa käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin kuten inkerin-suomalaisiin, joilla on suomalainen syntyperä.

Humanitaarinen maahanmuutto

Sisältää kiintiöpakolaiset, turvapaikanhakijat ja perheen yhdistämishjelmien mukaiset maahan tulijat. Heidän osaltaan valtio ja kunnat järjestävät tänne tulon, vastaanottamisen ja kotouttamisen.

Ihmiskauppa

Ihmiskauppa on monitahoinen ilmiö, joka kansainvälisesti hyväksytyjen määritelmien mukaan liittyy läheisesti prostituutioon ja muuhun seksuaaliseen hyväksikäyttöön, erilaisiin työvoiman väärinkäytön muotoihin, lasten laittomiin adoptioihin ja muuhun hyväksikäyttöön sekä laittoimaan elinten ja kudosten kauppaan.

SDP. Kansan edustaja.

Suomen sosialidemokraattinen puolue rp.
Saariniemenkatu 6
00530 HELSINKI
www.sdp.fi